

ΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ

Σπύρου Γ. Αλεξανδρή
Δικηγόρου

Δεκέμβριος 2000

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΗΣ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

B. ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ:

I. Έννοια της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας.

(i). Ευρεία έννοια:

(ii). Στενή έννοια:

(iii). Διεθνής σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας και εφαρμοστέο δίκαιο.

II. Διακρίσεις της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας από άλλες συγγενείς συμβάσεις.

III. Νομική φύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας (Θεωρίες)

– Κρατούσα θέση στη νομολογία – Επιστήμη πρό της εκδόσεως του

Π.Δ 219/1991.

(i.) Νομική φύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας (Θεωρίες).

(ii.) Κρατούσα θέση στη νομολογία - επιστήμη πρό της εκδόσεως του

Π.Δ 219/1991.

IV. Η Κοινοτική Ρύθμιση – Ισχύον Δίκαιο (Χαρακτηριστικά) – Εκταση

εφαρμογής και αναλογία δικαίου για το κενό της ρυθμίσεως.

(i). Η κοινοτική Ρύθμιση – Ισχύον Δίκαιο (Χαρακτηριστικά)

(ii). Εκταση εφαρμογής και αναλογία δικαίου για το κενό της ρυθμίσεως.

Γ. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ.

(i). Η ρύθμιση πρό της εκδόσεως του Π.Δ 219/1991

1. Καταγγελία συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας αορίστου χρόνου.

2. Καταγγελία συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας ορισμένου χρόνου.

3. Καταγγελία συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας διάρκειας μεγαλύτερας της πενταετίας ή εφ' όρου ζωής

4. Η ανάγκη για την ειδική ρύθμιση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας και προστασία του αντιπροσώπου

(ii). Η λύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας, σύμφωνα με το Π.Δ 219/1991, όπως ισχύει (Ειδικοί νόμιμοι λόγοι).

1. Λύση συμβάσεως αορίστου χρόνου – [Τακτική καταγγελία (άρθρο 8 παρ. 3 Π.Δ)] – [Εκτακτη καταγγελία (άρθρο 8 παρ.8)].

2. Λύση συμβάσεως ορισμένου χρόνου – Πάροδος του ορισμένου χρόνου - [Εκτακτη καταγγελία (άρθρο 8 παρ.8)].

3. Λύση λόγω θανάτου εμπορικού αντιπροσώπου.

(iii). Ειδικές περιπτώσεις λύσεως της συμβάσεως εμπορικής

αντιπροσωπείας (Μη προβλεπόμενες από το Π.Δ).

1. Λύση του νομικού προσώπου (εμπορικού αντιπροσώπου).

Θάνατος αντιπροσωπευομένου – Λύση αντιπροσωπευομένου νομικού προσώπου

2. Πτώχευση συμβαλλομένων μερών

3. Θέση σε δικαστική συμπάρασταση των συμβαλλομένων

4. Πλήρωση διαλυτικής αιρέσεως

5. Συγχώνευση εταιρειών

6. Μεταβίβαση αντιπροσωπευομένης επιχειρήσεως

7. Μεταβίβαση επιχειρήσεως αντιπροσώπου

8. Άλλες περιπτώσεις

II. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΛΥΣΕΩΣ: ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ

(i).Εισαγωγή

(ii) Η αποζημίωση πρό της κοινοτικής ρυθμίσεως - Ηκοινοτική ρύθμιση της 86/653/ΕΟΚ

1. Η αποζημίωση πρό της κοινοτικής ρυθμίσεως.

2. Η κοινοτική οδηγία.

(iii). Το σύστημα της κατ' αποκοπήν - ευλόγου αποζημιώσεως πελατείας και η ανόρθωση της περαιτέρω ζημίας κατά το ισχύον δίκαιο (Π.Δ 219/1991 όπως τροποποιήθηκε από τα πδ 264/1991,249/1993, 88/1994,312/1995)

1. Έννοια και φύση αποζημιώσεως

2. Οι προϋποθέσεις και το ύψος της αποζημιώσεως πελατείας κατά το

ΠΔ.

3. Ειδικότερα ζητήματα αποζημιώσεως του εμπορικού αντιπροσώπου

III. ΡΗΤΡΑ ΜΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάγκη για την μαζική προσφορά των προϊόντων εκ μέρους των επιχειρηματιών, την εκ μέρους των δημιουργία και ανάπτυξη με αυτά νέων αγορών, πέραν των γεωγραφικών ορίων της επιχειρηματικής δράσεώς των, χωρίς την εγκατάστασή τους σ' αυτές (αγορές) για λόγους κυρίως οργανωτικούς και οικονομικούς, επέβαλε τη συνεργασία τους με εμπορικούς -κατά τόπους- αντιπροσώπους. Όντως οι επιχειρηματίες με την συμβολή των εμπορικών αντιπροσώπων διεύρυναν τους επιχειρηματικούς τους ορίζοντες σ' ότι αφορά ίδια την αύξηση των πωλήσεων των προϊόντων των (βλ. Κ. Παμπούκη, Εισαγωγή στο δίκαιο της εμπορικής αντιπροσωπείας, Αρμενόπουλος 1999, 301 επ., Β. Κιάντο, Το ιδιωτικό Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 664).

Οι εμπορικοί αντιπρόσωποι κατατάσσονται στα βοηθητικά του εμπορίου πρόσωπα (αυτά διακρίνονται σε ανεξάρτητα και εξαρτημένα από τον επιχειρηματία) που είναι ίδια το προσωπικό της επιχειρήσεως – επιχειρηματίου (εξαρτημένο), ο παραγγελιοδόχος, ο μεσίτης, ο πράκτορας (ανεξάρτητα) κλπ (Περί αυτών βλ. Δ. Ανδρουσόπουλο, Η Σύμβαση Εμπορικής Αντιπροσωπείας, σελ. 1, Κ. Παμπούκη, Η εμπορική αντιπροσωπεία. Μία ιστορική εισαγωγή, ΕπισκεΔ 1995, 697, τον ίδιο, Εισαγωγή στο δίκαιο της εμπορικής αντιπροσωπείας, Αρμενόπουλος 1999, 301 με τις εκεί παραπομπές. Για τις

διακρίσεις της εμπορικής αντιπροσωπείας από άλλες συγγενείς συμβάσεις βλ. κατωτέρω υπό Β'.
ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ)

Οι σχέσεις λοιπόν που ανεπτύχθησαν μεταξύ επιχειρηματίου και εμπορικού αντιπροσώπου και οι εντεύθεν διαφορές που στη συνέχεια ανέκυψαν, όπως και σε κάθε εξ άλλου συναλλακτική σχέση, αντιμετώπισαν το πρόβλημα της ρυθμίσεως των με την έννοια της υπαγωγής αυτών σε κανόνες δικαίου.

Το πρόβλημα, σ' ότι αφορά την ελληνική έννομη τάξη κατέστη ακόμη πιο έντονο λόγω ελλείψεως ειδικής νομοθετικής ρυθμίσεως των ουσιαστικών σχέσεων στην σύμβαση αντιπροσωπείας μέχρι την έκδοση του Π.Δ 219/1991 σε συμμόρφωση προς την οδηγία 86/653/ΕΟΚ (στο εξής Π.Δ). Οι νομοθετικές ρυθμίσεις μέχρι τότε (όπως ο α.ν 2765/1941, ν. 307/1976) αντιμετώπιζαν διαδικαστικά ζητήματα (π.χ χορήγηση αδείας) για την άσκηση του επαγγέλματος του εμπορικού αντιπροσώπου εισαγωγών ή και εξαγωγών και δεν άγγιζαν καν την ουσία (Για τις ρυθμίσεις αυτές βλ. Κ. Παμπούκη, Η εμπορική αντιπροσωπεία. Μία ιστορική εισαγωγή, ΕπισκεΔ 1995, 703, υπό τον τίτλο «ΠΥΡΗΝΕΣ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ»)

Από τα πλέον βασικά ζητήματα που ανεδείχθησαν και απησχόλησαν τόσο την θεωρία όσο και την νομολογία ίδια πρό της εκδόσεως του άνω Π.Δ είναι αυτό της λύσεως της συμβάσεως της εμπορικής αντιπροσωπείας ως και των συνεπειών της σ' ότι αφορά ίδια την αξίωση αποζημιώσεως εκ μέρους του εμπορικού αντιπροσώπου. Με την έκδοση του εν λόγω Π.Δ, όπως θα εκτεθεί στη συνέχεια, - ρυθμίσθηκαν ως ένα βαθμό οι σχέσεις επιχειρηματίου και εμπορικού αντιπροσώπου και ως προς το ζήτημα της λύσεως της συμβάσεως (βλ. άρθρα 8 επ. Π.Δ, όπως ισχύει)

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτεθέντων, αντικείμενο της παρούσης εργασίας είναι η αντιμετώπιση του ζητήματος της λύσεως της συμβάσεως της εμπορικής

αντιπροσωπείας και των συνεπειών της. Αυτό θα επιχειρηθεί να αναπτυχθεί τόσο σύμφωνα με το προϊσχύσαν δίκαιο όσο και σύμφωνα – με ιδιαίτερη έμφαση – προς τις διατάξεις του Π.Δ, όπως αυτό ισχύει μετά τις τροποποιήσεις που υπέστη από τα Π.Δ 264/1991, 249/1993, 88/1994 και 312/1995 (βλ. κατωτέρω υπό Γ. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ)

Πρίν όμως προσεγγίσουμε το θέμα μας, κρίνεται σκόπιμο ότι για την κατανόηση του είναι επιβεβλημένη μία σύντομη και κατά το δυνατόν επιγραμματική αναφορά στην έννοια της συμβάσεως της εμπορικής αντιπροσωπείας και τη νομική της φύση, όπως αντιμετωπίστηκε αυτή από την θεωρία και νομολογία πρό της εκδόσεως του Π.Δ, τις διακρίσεις της από άλλες συγγενείς συμβάσεις και την έκταση της κοινοτικής ρυθμίσεως που συνιστά και το ισχύον δίκαιο (αμέσως κατωτέρω υπό Β'. ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ)

Β. ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ:

Ι. Έννοια της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας.

(i). Ευρεία έννοια: Αυτή απηχεί το πνεύμα του κοινοτικού νομοθέτη και έρεισμά της ευρίσκει στην ανακοίνωση της ΕΕ αρ. 139 της 24.12.1962 “περί των συμβάσεων αποκλειστικής αντιπροσωπεία που συνάπτονται με τους εμπορικούς αντιπροσώπους (Για το κείμενο της ανακοινώσεως βλ. Δ. Κουτσούκη “Συστήματα Διανομής και το Δίκαιο της Εμπορικής Αντιπροσωπείας”. Τόμος 3 σελ. 150). Σύμφωνα λοιπόν με την ανακοίνωση χαρακτηριστικά της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας είναι:

1. Η με σύμβαση ανάληψη υποχρεώσεως εκ μέρους του εμπορικού αντιπροσώπου:

- να διαπραγματεύεται συναλλαγές για λογαριασμό μίας επιχειρήσεως
- να συνάπτει συναλλαγές επ' ονόματι και για λογαριασμό μίας επιχειρήσεως ή

- να συνάπτει συναλλαγές επ' ονόματί του και για λογαριασμό της επιχειρήσεως, εντός ορισμένης γεωγραφικής περιοχής της κοινής αγοράς

.2. Ο εμπορικός αντιπρόσωπος ναί μεν είναι ανεξάρτητο του επιχειρηματίου πρόσωπο δεν μπορεί όμως να ασκεί δραστηριότητα ανεξαρτήτου εμπόρου κατά την σύναψη των εμπορικών συναλλαγών με την έννοια ότι δεν επιτρέπεται να αναλαμβάνει –εκτός της συνήθους παροχής πιστασφαλείας - κανένα κίνδυνο που προκύπτει από τη συναλλαγή (όπως η ρητή ή σιωπηρά συμφωνία ως προς την ανάληψη οικονομικών κινδύνων που συνδέονται με την πώληση ή την εκτέλεση της συμβάσεως) στα πλαίσια πάντοτε του δικαίου του ανταγωνισμού. Εν προκειμένω πρέπει να σημειωθεί ότι η ανάληψη ευθύνης εκ μέρους του αντιπροσώπου απέναντι στον αντιπροσωπευόμενο με ρήτρα πιστασφαλείας ή εγγυήσεως (άλλως ρήτρα *del credere*, σύμφωνα με την οποία εγγυάται την εκπλήρωση των υποχρεώσεων των πελατών του απέναντι στον αντιπροσωπευόμενο) δεν παύει να είναι μία ανάληψη οικονομικού κινδύνου και η εξαίρεσή της με την ανακοίνωση κατά τα αμέσως ανωτέρω εκτεθέντα , ενέχει σοβαρή αντίφαση.

(βλ. Κ. Παμπούκη, Εισαγωγή στο δίκαιο εμπορικής αντιπροσωπείας, Αρμενόπουλος, 312).

Τα άνω υπό (1) χαρακτηριστικά εγένοντο δεκτά και από την επιστήμη (βλ. σχετικώς Κ. Παμπούκη, Η εμπορική αντιπροσωπεία. Μία ιστορική εισαγωγή, ΕπισκεΕΔ 1995, 705).

Κατά τον τρόπο αυτό ο ορισμός - εν ευρεία έννοια- μπορεί να είναι ο ακόλουθος: “εμπορικός αντιπρόσωπος είναι εκείνος, που με αυτοτελή επιχείρηση αναλαμβάνει για ένα χρονικό διάστημα, να επιμελείται τις συναλλαγές ενός επιχειρηματία – του αντιπροσωπευόμενου επιχειρηματία (ή εμπόρου)”. (βλ. Κ.

Παμπούκη, Η εμπορική αντιπροσωπεία. Μία ιστορική εισαγωγή, ΕπισκεΔ 1995, 697, 714).

Διευκρινίζεται ότι εν προκειμένω αντικείμενο της αντιπροσωπεύσεως δεν είναι μόνο η αγορά και πώληση εμπορευμάτων αλλά και άλλες συμβάσεις όπως η ασφάλιση, μεταφορά κλπ. (Πρβλ. Κ. Παμπούκη, Η εμπορική αντιπροσωπεία.

Μία ιστορική εισαγωγή, ΕπισκεΔ 1995, 713)

(ii). Στενή έννοια: Αυτή απηχεί και πάλι το πνεύμα του κοινοτικού νομοθέτη, που όμως αυτή τη φορά για λόγους σκοπιμότητας καθόσον απέβλεψε αποκλειστικά στην κυκλοφορία των εμπορευμάτων στα πλαίσια της κοινής αγοράς, (βλ. σχετικώς Κ. Παμπούκη, Η εμπορική αντιπροσωπεία. Μία ιστορική εισαγωγή, ΕπισκεΔ 1995, 709, 714 με τις εκεί επισημάνσεις και παρατήρηση ότι η νέα ρύθμιση δεν συνιστά εγκατάλειψη της προηγούμενης θέσεως του κοινοτικού νομοθέτη) εκφράστηκε στενότερα με την έκδοση της οδηγίας 86/653/ΕΟΚ. (στο εξής η οδηγία) Συνακολούθως δε την εκφράζει στενά – όπως υποχρεούται εξ άλλου- και το Π.Δ σ' ότι αφορά και την ελληνική έννομη τάξη.

Σύμφωνα λοιπόν με τις ρυθμίσεις αυτές (κοινοτική και ελληνική, βλ. άρθρα αντιστοίχως 1 παρ. 2 και 1 παρ.2) χαρακτηριστικά της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας είναι:

1. Η ανάθεση εκ μέρους του επιχειρηματίου, καλουμένου πλέον “αντιπροσωπευομένου” στον εμπορικό αντιπρόσωπο ως ανεξάρτητο μεσολαβητή:

- είτε να διαπραγματεύεται για λογαριασμό του (αντιπροσωπευομένου) την πώληση ή αγορά εμπορευμάτων
- είτε να διαπραγματεύεται και να συνάπτει τις συναλλαγές αυτές (πώληση ή αγορά εμπορευμάτων) και πάλι επ' ονόματι και για λογαριασμό του (αντιπροσωπευομένου).

.2. Η ανωτέρω ανάθεση γίνεται σε μόνιμη βάση :

Κατ' ακολουθία των ανωτέρω το νέο δίκαιο ρυθμίζει τις συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας που έχουν ως αντικείμενό τους την αγοραπωλησία εμπορευμάτων που επιχειρεί ο εμπορικός αντιπρόσωπος είτε απλώς διαπραγματευόμενος είτε διαπραγματευόμενος και καταρτίζων τις σχετικές συμβάσεις. Έτσι εκτός της ρυθμίσεως του νέου δικαίου μένει η εμπορική αντιπροσωπεία που έχει ως αντικείμενο την αγορά και πώληση εμπορευμάτων που πραγματοποιείται με την σύναψη των σχετικών συμβάσεων να μεν στο όνομα του εμπορικού αντιπροσώπου αλλά για λογαριασμό του "αντιπροσωπευομένου" επιχειρηματίου (βλ. Κ. Παμπούκη, Η εμπορική αντιπροσωπεία. Μία ιστορική εισαγωγή, ΕπισκεΔ 1995, 712-713 - Β. Κιάντο, Το ιδιωτικό Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 668 επ.).

Τα χαρακτηριστικά λοιπόν της νέας ρυθμίσεως του άρθρου 1 παρ.2 Π.Δ είναι η ανεξαρτησία του εμπορικού αντιπροσώπου, η μόνιμη βάσιμη της σχέσεώς του με τον αντιπροσωπευόμενο, η διαπραγμάτευση ή και η σύναψη συμβάσεων που πραγματοποιεί για λογαριασμό του αντιπροσωπευομένου για την αγορά ή πώληση εμπορευμάτων. Επιπροσθέτως από την διάταξη παρ. 3 του ιδίου άρθρου του Π.Δ αναδεικνύονται και άλλα χαρακτηριστικά της εμπορικής αντιπροσωπείας και του εμπορικού αντιπροσώπου όπως η ελεύθερη οργάνωση αυτού χωρίς την παρέμβαση του αντιπροσωπευομένου ΚΛΠ. (περί αυτών βλ. διεξοδικώς Β. Κιάντο, Το Ιδιωτικό Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 671 επ.).

(iii). Διεθνής σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας και εφαρμοστέο δίκαιο. Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας ως και κάθε εμπορική δικαιοπραξία μπορεί να είναι διεθνής. Έτσι θα μπορούσε να ορισθεί αυτή

στην οποία «τα συμβαλλόμενα μέρη ή η ίδια η σύμβαση έχουν σημεία επαφής με το εξωτερικό ή και με αυτό» (βλ. Β. Κιάντο, Το Ιδιωτικό Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 235 με τα εκεί παραδείγματα).

Εκείνο που –μεταξύ άλλων - ενδιαφέρει σε μία τέτοια σύμβαση είναι ποιό δίκαιο θα την καλύπτει και σε περίπτωση διαφωνίας ή άλλης εμπλοκής των συμβαλλομένων μερών και θα ρυθμίσει τα προβλήματα που θα αναφυσούν.

Βεβαίως θα μπορούσε να λεχθεί ότι σ' ότι αφορά τις συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας μεταξύ υπηκόων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτές διέπονται από το κοινοτικό δίκαιο και συγκεκριμένα την οδηγία 86/653/ΕΟΚ. Όμως σε ορισμένες περιπτώσεις (αποζημίωση) – όπως αυτό θα σημειωθεί στην οικεία θέση- η ρύθμιση στην οποία προέβησαν τα κράτη-μέλη είναι διαφορετική. Επομένως το δίκαιο που θα διέπει τη σχέση μεταξύ των συμβαλλομένων έχει σημασία και στις συμβάσεις μεταξύ υπηκόων κρατών – μελών της Ε.Ε.

Βεβαίως τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν το δίκαιο που θα διέπει τις σχέσεις των (ενοχές από σύμβαση) – πράγμα που στην πράξη συναντάται - σύμφωνα με την αρχή της αυτονομίας της βουλήσεως (ΑΚ 25). Έτσι προβλέπεται και στο άρθρο 3 παρ. 1 της συμβάσεως της Ρώμης για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές. Πάντως το εφαρμοστέο δίκαιο σχετικά με τον τύπο της συμβάσεως θα ευρεθεί με βάση το άρθρο 11 ΑΚ, σχετικά δε με την ουσία με βάση το άρθρο 25 ΑΚ (περί αυτών βλ. διεξοδικώς Β. Κιάντο, Το Ιδιωτικό Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 231 επ., 246 επ., όπου και ειδική αναφορά στην σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας ως και ερμηνεία της συμβάσεως της Ρώμης, σελ. 242 επ.- Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η Σύμβαση Εμπορικής Αντιπροσωπείας, σελ. 88 επ.) –.

Ειδικώς σ' ότι αφορά τις σχέσεις που άπτονται της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και αφορούν δύο ή περισσότερα κράτη αυτής, αυτές θα ρυθμίζονται από τη σύμβαση της Ρώμης. Βέβαια η συμμετοχή ενός κράτους στη σύμβαση της Ρώμης δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να συμμετέχει και σε άλλες συμβάσεις που περιέχουν κανόνες συγκρούσεως νόμων στο πεδίο των συμβατικών ενοχών, όπως προβλέπεται από το άρθρο 21 της συμβάσεως της Ρώμης.

[βλ. Β. Κιάντο, Το Ιδιωτικό Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 294. Ειδικώς σ' ότι αφορά την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου και την διαμορφούμενη ιεραρχία των πηγών του δικαίου κατ' άρθρον 20 της συμβάσεως της Ρώμης βλ. τον ίδιο σελ. 292 -Αξιοσημείωτη είναι εν προκειμένω η Εφ. Θεσ. 2435/1999, ΔΕΕ 1999, 1299, μάλλον για την μη ορθή υπαγωγή της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών σ' ότι αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο επί συμβατικών ενοχών σε διαφορά μεταξύ δύο εταιρειών που έχουν την έδρα τους σε κράτη -μέλη της Ε.Ε (Ελλάδα – Γερμανία) - βλ. και ΑΠ 812/1991, ΕΕμπΔ 1992, 221, σύμφωνα με την οποία υφίσταται δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων εφόσον η Ελλάδα είναι ο τόπος καταρτίσεως της δικαιοπραξίας ή εκπληρώσεως της παροχής (άρθρα 3 παρ. 1 και 33 ΚπολΔ)]

II. Διακρίσεις της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας από άλλες συγγενείς συμβάσεις.

Εν προκειμένω γίνεται αναφορά ιδία στην σχέση μεταξύ αφ' ενός του εμπορικού αντιπρόσωπου και αφ' ετέρου του μεσίτου, πράκτορας και παραγγελιοδόχου.

Η βασική διαφορά που εντοπίζεται μεταξύ των ανωτέρω μορφών μεσολαβήσεως έγκειται στη διάρκεια του συμβατικού δεσμού με τον επιχειρηματία. Κατά την έννοια αυτή οι μεσίτης, πράκτορας και παραγγελιοδόχος δεν συνδέονται με διαρκή συμβατικό δεσμό με τον επιχειρηματία. Η μεσολάβησή τους είναι ευκαιριακή και δεν παρίσταται ως

εκπλήρωση συμβατικής υποχρέωσης σε αντίθεση με τον εμπορικό αντιπρόσωπο που ο οποίος συνδέεται με τον επιχειρηματία με διαρκή σύμβαση, η δε μεσολάβησή του συνιστά εκπλήρωση συμβατικής υποχρέωσης έναντι του επιχειρηματίου (βλ. Κ. Παμπούκη, Εισαγωγή στο δίκαιο της εμπορικής αντιπροσωπείας, Αρμενόπουλος 1999, 312- Επίσης για τις διακρίσεις αυτές βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η Σύμβαση Εμπορικής Αντιπροσωπείας, σελ. 43 επ., Δ. Αυγητίδη, Η αποζημίωση πελατείας στη σύμβαση franchising, ΕπισκεΔ 1998, 344επ. – Εφ. Πειρ. 299/1996, ΔΕΕ 1996, 839, ΕφΑθ 10370/1996, ΔΕΕ 1997, 504, ΜπρΑθ 2071/1997, ΔΕΕ 1997, 579)

Επίσης μία άλλη διάκριση αφορά τον εμπορικό αντιπρόσωπο που ενεργεί ως παραγγελιοδόχος πωλήσεως και τον εξουσιοδοτημένο διανομέα, ο οποίος (διανομέας) εντός των πλαισίων εκπληρώσεως διαρκούς συμβατικής του υποχρέωσης αγοράζει και πωλεί εμπορεύματα του επιχειρηματίου με τους όρους που αυτός (επιχειρηματίας) καθορίζει. Η διαφορά που υπάρχει στην εν λόγω περίπτωση έγκειται στην ποιότητα του επιχειρηματικού κινδύνου που αντιμετωπίζουν οι δύο αυτοί επαγγελματίες. Δηλ. ο εμπορικός αντιπρόσωπος μπορεί από την ματαίωση της πωλήσεως των εμπορευμάτων σε τρίτους να απωλέσει την προμήθειά του ενώ ο εξουσιοδοτημένος διανομέας, που είναι έμπορος με την οικονομική του όρου έννοια, κινδυνεύει να μη πωλήσει περαιτέρω σε τρίτους τα αγορασθέντα από τον επιχειρηματία εμπορεύματα με τους όρους της συμβάσεως διανομής και έτσι να υποστεί ζημία από την μη είσπραξη του τιμήματος. (βλ. Κ. Παμπούκη, Εισαγωγή στο δίκαιο της εμπορικής αντιπροσωπείας, Αρμενόπουλος 1999, 312). Αξίζει να σημειωθεί ότι στη νομολογία γίνεται δεκτό ότι οι διατάξεις του Π.Δ 219/1991, όπως ισχύει, σχετικά με την καταγγελία και αποζημίωση πελατείας εφαρμόζονται και επί

συμβάσεως διανομής (βλ. Μον. Πρ. Αθηνών 1097/1999, ΕΕμπΔ 1999, 45 με παρατηρήσεις Μ-Θ. Μαρίνου που δέχεται ότι ο κανόνας που πρέπει να τεθεί είναι ότι η αναλογική εφαρμογή πρέπει να αποτελεί την εξαίρεση).

Τέλος η σύμβαση δικαιοχρήσεως (franchising) ανήκει στην κατηγορία των συμβάσεων εμπορικής αντιπροσωπείας και διανομής, με τις οποίες ως κοινό χαρακτηριστικό έχει την σταθερότητα και διάρκεια της συμβατικής σχέσεως μεταξύ δότη (franchisor) και λήπτη (franchisee) που έχουν ως σκοπό την προώθηση των πωλήσεων του επιχειρηματίου, εν αντιθέσει προς αυτές τηςπρακτορείας, μεσιτείας, παραγγελίας που είναι ευκαιριακές.(βλ. Δ. Αυγητίδη, Η αποζημίωση πελατείας στη σύμβαση franchising, ΕπισκεΔ 1998, 344επ.). Η σύμβαση franchising δεν μπορεί να υπαχθεί σε ένα και μόνο συμβατικό τύπο γιατί σ' αυτή συρρέουν διαφορετικής φύσεως έννομες σχέσεις, χαρακτηρίζεται δε από τη θεωρία ως μεικτή σύμβαση (βλ. Δ. Αυγητίδη, Η αποζημίωση πελατείας στη σύμβαση franchising, ΕπισκεΔ 1998, 346 επ.). Αυτό όμως που την διαφοροποιεί έντονα από τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας είναι το στοιχείο της ποιότητας του επιχειρηματικού κινδύνου με την έννοια που εξετάθη και στην περίπτωση του διανομέα.

III. Νομική φύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας (Θεωρίες) – Κρατούσα θέση στη νομολογία - Επιστήμη πρό της εκδόσεως του Π.Δ 219/1991.

(i.) Νομική φύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας (Θεωρίες).

Λόγω ελλείψεως ειδικής νομοθετικής ρυθμίσεως της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας μέχρι την έκδοση του Π.Δ, η επιστήμη αλλά και η

νομολογία, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις διαφορές που ανέκυπταν σχετικώς, ανεζήτησαν εκείνους τους κανόνες δικαίου που θα προσιδίαζαν στη φύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας. Στην προσπάθεια λοιπόν νομικού χαρακτηρισμού της εν λόγω συμβάσεως έγινε προσφυγή σε κανόνες δικαίου που ρυθμίζουν επώνυμες συμβάσεις και διευτυπώθη αντιστοίχως η ανάλογη επιστημονική θεώρηση και χαρακτηρισμός.

Κατά τον τρόπο αυτό διευτυπώθησαν οι ακόλουθες θεωρίες τόσο πρό της εισαγωγής του ΑΚ όσο και μετά την εισαγωγή αυτού, ήτοι:

α) Η θεωρία της συμβάσεως εταιρείας, β) Θεωρία της συμβάσεως παραγγελίας, γ) Θεωρία της συμβάσεως μισθώσεως πελατείας, δ) Θεωρία της συμβάσεως εντολής, ε) Θεωρία της συμβάσεως μισθώσεως έργου, στ) Θεωρία της μεικτής συμβάσεως, ζ) Θεωρία της ιδιορρύθμου συμβάσεως, η) Θεωρία της συμβάσεως μισθώσεως ανεξαρτήτων υπηρεσιών. (Αναλυτικώς γι' αυτές βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η Σύμβαση Εμπορικής Αντιπροσωπείας, σελ. 106 έως και 128 – Γ. Νικολαΐδη, Λήξη εμπορικής αντιπροσωπείας και αποζημίωση πελατείας 14 έως 23).

Η ειδική αναφορά (πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, κριτική) σε κάθε μία από τις ανωτέρω συμβάσεις εκφεύγει των ορίων της παρούσης εργασίας. Όμως στην οικεία θέση θα γίνει αναφορά σε κάποιες από αυτές ειδικώς σ' ότι αφορά τα θέματα λήξεως της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας και των εντεύθεν συνεπειών της.

(ii.) Κρατούσα θέση στη νομολογία - επιστήμη.

1. Πρό της εισαγωγής του ΑΚ η κρατούσα άποψη τόσο στην νομολογία όσο και στη θεωρία δεχόταν ότι η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας είναι σύμβαση που φέρει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εντολής. Μετά

την εισαγωγή του ΑΚ η νομολογία διетήρησε την άποψη αυτή που συνέχισαν να υποστηρίζουν ορισμένοι και στην θεωρία. Κατά την άποψη αυτή η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας είναι σύμβαση εντολής, η οποία εδόθη προς το κοινό συμφέρον εντολέα (επιχειρηματία) και εντολοδόχου (εμπορικού αντιπροσώπου). (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η Σύμβαση Εμπορικής Αντιπροσωπείας, σελ. 113 επ.– Γ. Νικολαΐδη, Λήξη εμπορικής αντιπροσωπείας και αποζημίωση πελατείας σελ 14 επ. με τις εκεί παραπομπές στη θεωρία και νομολογία) –.

2. Η θεωρία της συμβάσεως παραγγελίας υπεστήριξε ότι η νομική σχέση μεταξύ εμπορικού αντιπροσώπου και επιχειρηματίου αποτελεί σύμβαση παραγγελίας. Όμως η άποψη αυτή δεν εκράτησε. (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η Σύμβαση Εμπορικής Αντιπροσωπείας, σελ. 110 επ. με τις εκεί παραπομπές στην θεωρία και νομολογία)– Η αναφορά της εν προκειμένω συνδέεται με κάποιες αποφάσεις των δικαστηρίων μας (μάλιστα και πρόσφατες) που «αναβιώνουν» την άποψη αυτή, δεχόμενες ότι η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας ταυτίζεται με τη σύμβαση παραγγελίας, με άλλες λέξεις ταυτίζεται κατά τα ουσιώδη μέρη της με τη σύμβαση παραγγελίας και διέπεται – ελλείψει ειδικής ρυθμίσεως στον ΕμπΝ – κατά παραπομπή από το άρθρο 91 αυτού, από τις περί εντολής διατάξεις του ΑΚ (βλ. ΕφΘεσ. 2435/1999, ΔΕΕ 1999, 1299, η οποία μάλιστα δείχνει να αγνοεί το Π.Δ και σ' ότι αφορά την κρίση της για τις ισχύουσες διατάξεις του ελληνικού δικαίου για διαφορά που προέκυψε το 1995, δέχθηκε ότι η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας δεν ρυθμίζεται ιδιαίτερω από τον ΕμπΝ, εφήρμοσε δε τις περί εντολής διατάξεις του ΑΚ κατά παραπομπή από το άρθρο 91 ΕμπΝ, - ΕφΑθ. 4167/1996, ΔΕΕ 1996, 797, - ΕφΘεσ. 633/1995, ΔΕΕ 1995, 274, - ΕφΑθ. 6642/1992 ΕΕμπΔ 1992, 558, -ΑΠ 812/1991, ΕΕμπΔ 1992, 221)

3. Η θεωρία της συμβάσεως μισθώσεως ανεξαρτήτων υπηρεσιών

έχουσα ως βάση της την εκτίμηση ότι ο εμπορικός αντιπρόσωπος οφείλει να προβεί σε δραστηριότητα που υπερβαίνει εκείνη την οποία ο νομοθέτης του ΑΚ θέλησε να επιβάλει στον εντολοδόχο, δέχεται ότι οι εμπορικοί αντιπρόσωποι καταρτίζουν μετά του επιχειρηματίου σύμβαση μισθώσεως ανεξαρτήτων υπηρεσιών. Οι υποστηρικτές της απόψεως αυτής, προκειμένου να αντικρούσουν το επιχείρημα ότι ο ΑΚ γνωρίζει μία μόνο σύμβαση μισθώσεως εργασίας που χαρακτηριστικό της είναι η εξάρτηση του μισθωτού από τον εργοδότη, διετύπωσαν τη θέση – η οποία και κρατεί- ότι για την ύπαρξη συμβάσεως μισθώσεως εργασίας δεν είναι αναγκαία προϋπόθεση η παροχή εξαρτημένης εργασίας και ότι δεν εφαρμόζονται εν προκειμένω οι διατάξεις του ΑΚ που προϋποθέτουν προσωπική εξάρτηση του μισθωτού.

Έτσι για την ρύθμιση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας – που από σημαντική μερίδα της επιστήμης υποστηρίζεται ως ορθότερα – θα πρέπει να εξετάζεται πρωτίστως η συμφωνία των μερών βάσει των συναλλακτικών ηθών. Από τις διατάξεις δε του ΑΚ περί μισθώσεως εργασίας θα εφαρμόζονται εκείνες, οι οποίες δεν αποκλείουν την ιδιάζουσα μορφή της σχέσεως και συμπληρωματικώς θα εφαρμόζονται οι περί εντολής διατάξεις, όπως και κάθε άλλη προσαρμοζόμενη στις περιστάσεις (βλ. Δ. Ανδρουσόπουλο, Η Σύμβαση Εμπορικής Αντιπροσωπείας, σελ. 125 επ. με τις εκεί παραπομπές στη θεωρία και νομολογία). Πάντως στην θεωρία – παρά την αντίθετη κριτική στην εν λόγω άποψη - γίνεται δεκτό ότι οι διατάξεις της συμβάσεως μισθώσεως ανεξαρτήτων υπηρεσιών ταιριάζουν καλύτερα για την λήξη της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας, ενώ οι αντίστοιχες διατάξεις της συμβάσεως εντολής δεν θα πρέπει να εφαρμόζονται, τουλάχιστον όχι ευθέως. (βλ. Γ.

Νικολαΐδη, Λήξη εμπορικής αντιπροσωπείας και αποζημίωση πελατείας σελ 16 και 18 με τις εκεί παραπομπές στη θεωρία και νομολογία).

4. Τέλος στη θεωρία υποστηρίζεται ως ορθότερα και η άποψη ότι η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας είναι σύμβαση μεικτή (μεικτοτυπική). Δηλ. περιέχει στοιχεία συμβάσεως έργου, συμβάσεως παροχής ανεξαρτήτων υπηρεσιών, επί πλέον δε και στοιχεία άλλων συμβάσεων (ιδία μισθώσεως πελατείας ως μισθώσεως προσοδοφόρου δικαιώματος). Εν πάση όμως περιπτώσει πριν γίνει προσφυγή στις διατάξεις του νόμου για τη ρύθμιση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας, θα πρέπει και κατά την άποψη αυτή, να ερευνηθεί η συγκεκριμένη συμφωνία των μερών με την αναζήτηση της αληθούς αυτών βουλήσεως, σύμφωνα με τις αρχές της καλής πίστεως και συναλλακτικών ηθών (ΑΚ 173- 200) και αν υπάρχει κενό στη σύμβαση, προτεραιότητα θα έχει η συμπληρωματική της ερμηνεία, και μόνο στην περίπτωση που ούτε και αυτή δεν οδηγεί σε αποτέλεσμα, τότε θα γίνει προσφυγή στις διατάξεις περί συμβάσεως έργου κλπ. (βλ. Γ. Νικολαΐδη, Λήξη εμπορικής αντιπροσωπείας και αποζημίωση πελατείας σελ 16 και 18 με τις εκεί παραπομπές στη θεωρία).

IV. Η Κοινοτική Ρύθμιση – Ισχύον Δίκαιο (Χαρακτηριστικά) – Έκταση εφαρμογής και αναλογία δικαίου για το κενό της ρυθμίσεως.

(i). Η κοινοτική Ρύθμιση – Ισχύον Δίκαιο (Χαρακτηριστικά)

Σύμφωνα με το άρθρο 22 παρ. 1 εδ. 1 της οδηγίας η εναρμόνιση του δικαίου μας με αυτή έπρεπε να έχει γίνει πρό της 1ης Ιανουαρίου 1990. Το Π.Δ όμως εξεδόθη με καθυστέρηση την 30η Μαΐου 1991, συμπεριέλαβε δε στις διατάξεις του το άρθρο 22 παρ. 1 εδ. 3 και 4, σύμφωνα με τις οποίες αυτές

(διατάξεις Π.Δ) α) εφαρμόζονται αμέσως στις συμβάσεις που καταρτίζονται μετά την έναρξη ισχύος του και β) από 1ης Ιανουαρίου 1994 και στις συμβάσεις που έχουν συναφθεί πριν από την ισχύ του (βλ. άρθρο 11 Π.Δ).

Εκείνο που ενδιαφέρει εν προκειμένω είναι η τρίτη ενότητα της οδηγίας που αφορά τους κανόνες για την κατάρτιση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας (άρθρο 13 της οδηγίας και 8 παρ. 1 του Π.Δ) ως και η διάρκεια και λύση της συμβάσεως (άρθρα 14-16 οδηγίας, άρθρο 8 παράγραφοι 2 έως 8 Π.Δ). Επίσης σημαντική είναι η ρύθμιση των θεμάτων της αποζημιώσεως πελατείας ως και της αποζημιώσεως που αφορά την ανόρθωση από περαιτέρω ζημία καθώς και της προστασίας του εμπορικού αντιπροσώπου με το να απαγορεύεται η παραίτηση από αυτή πριν την λήξη της συμβάσεως (άρθρα 17, 18 και 19 οδηγίας, άρθρο 9 Π.Δ). Τέλος αξιοσημείωτη είναι και η ρύθμιση που αφορά τη ρήτρα μη ανταγωνισμού εκ μέρους του εμπορικού αντιπροσώπου μετά τη λήξη της συμβάσεως (άρθρο 20 οδηγίας, άρθρο 10 Π.Δ). (Για τα χαρακτηριστικά της νέας ρυθμίσεως βλ. Κ. Παμπούκη, Η εμπορική αντιπροσωπεία. Μια ιστορική εισαγωγή. ΕπισκεΔ 1995, 710- Για τις τροποποιήσεις της νομοθεσίας περί εμπορικών αντιπροσώπων ειδικώς με το Π.Δ 312/1995 βλ. Ν. Τέλλη, ΕπισκεΔ 1995, 657)

Ένα άλλο ενδιαφέρον σημείο των ρυθμίσεων της οδηγίας είναι αυτό της δυνατότητας (ευχερείας), που εδίδετο στους νομοθέτες των χωρών-μελών, σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 17 αυτής, να επιλέξουν ανάμεσα σε δύο εκδοχές (Γερμανική και Γαλλική) σ' ότι αφορά το σύστημα υπολογισμού της αποζημιώσεως πελατείας. Ο Έλληνας νομοθέτης υιοθέτησε – όπως και η συντριπτική πλειοψηφία των κρατών-μελών - την Γερμανική εκδοχή (“κατ’

αποκοπή αποζημίωση” η οποία όμως σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υπερβαίνει το μέσο ετήσιο όρο των αμοιβών του αντιπροσώπου κατά την τελευταία πενταετία) και όχι την Γαλλική (πλήρης ανόρθωση της ζημίας του εμπορικού αντιπροσώπου που αυτός υφίσταται λόγω της διακοπής των σχέσεων με τον αντιπροσωπευόμενο επιχειρηματία), την οποία υιοθέτησαν μόνο η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο (ακολουθεί μεικτό σύστημα σύμφωνα με το οποίο επιτρέπει στα μέρη να προβλέψουν ελεύθερα ανάμεσα στα δύο συστήματα και μόνο στην περίπτωση που δεν το πράξουν επιβάλλει το Γαλλικής προελεύσεως) και η Ιρλανδία. (Για τις ρυθμίσεις αυτές και τη σύγκρισή τους βλ. Ν. Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 12, ιδιαίτερα σελ. 275 επ..Για την σχετική νομοθεσία των κρατών – μελών της Ε.Ε βλ. τον ίδιο, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ Α' ΚΑΙ Β', σελ. 348 επ.)

Οι άνω ρυθμίσεις έχουν εξαιρετική σημασία στην πράξη λόγω των συνομολογουμένων καθημερινώς συμβάσεων εμπορικής αντιπροσωπείας μεταξύ και υπηκόων ή εταιρειών με έδρα εντός της Ε.Ε.

(ii). Έκταση εφαρμογής και αναλογία δικαίου για το κενό της ρυθμίσεως.

Όπως ήδη εξετάθη ανωτέρω [υπό Β I (ii)] στην ουσία το νέο δίκαιο καλύπτει μόνο τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας η οποία έχει ως αντικείμενο την πώληση και αγορά εμπορευμάτων που πραγματοποιείται με την διαπραγμάτευση του εμπορικού αντιπροσώπου ή και την σύναψη συμβάσεων επ' ονόματι και για λογαριασμό του αντιπροσωπευομένου.

Επομένως εκτός πεδίου εφαρμογής του Π.Δ τίθενται οι περιπτώσεις

1. Της εμπορικής αντιπροσωπείας, η οποία να μην έχει ως αντικείμενό της

την αγορά και πώληση εμπορευμάτων πλήν όμως αυτή πραγματοποιείται στο όνομα του εμπορικού αντιπροσώπου για λογαριασμό όμως του αντιπροσωπευμένου και

2. Της εμπορικής αντιπροσωπείας, έχει ως αντικείμενό της άλλες συμβάσεις εκτός της αγοραπωλησίας εμπορευμάτων (π.χ συμβάσεις ασφάλισης μεταφοράς κλπ.) με οποιαδήποτε μορφή και να λειτουργεί (είτε με διαπραγμάτευση απλώς, είτε με κατάρτιση συμβάσεων επ' επ' ονόματι του αντιπροσωπευμένου είτε με κατάρτιση συμβάσεων επ' ονόματι του εμπορικού αντιπροσώπου για λογαριασμό όμως του αντιπροσωπευμένου. (βλ. Κ. Παμπούκη, Η εμπορική αντιπροσωπεία. Μια ιστορική εισαγωγή. ΕπισκεΔ 1995, 712-)

Με βάση τις σκέψεις αυτές εντοπίζεται στην θεωρία ένα κενό νόμου που αφορά τον τομέα των υπηρεσιών ως και τις ειδικές κατηγορίες εμπορικής αντιπροσωπείας για τις οποίες μάλιστα υφίσταται δίκαιο [ναυτικό πράκτορα που λειτουργεί ως εμπορικός αντιπρόσωπος (ν. 762/1978), πράκτορα και μεσίτη ή παραγωγό ασφαλίστων (ν. 1569/1985 και ιδίως π.δ 298/1986 που εξεδόθη κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 21 του εν λόγω νόμου)] ως και την περίπτωση της εμπορικής αντιπροσωπείας με τη μορφή παραγγελίας, η οποία ναι μεν έχει ως αντικείμενό της την αγορά και πώληση εμπορευμάτων, πλήν όμως αυτή πραγματοποιείται στο όνομα του εμπορικού αντιπροσώπου για λογαριασμό όμως του αντιπροσωπευμένου. (Περί αυτών βλ. Κ. Παμπούκη, Εισαγωγή στο δίκαιο της εμπορικής αντιπροσωπείας, Αρμενόπουλος 1999, 307 επ.)-

Η θεωρία δέχεται ότι στις άνω περιπτώσεις “ο νομοθέτης παραβίασε την αρχή, που πηγάζει από την ιδέα της δικαιοσύνης κι επιβάλλει την όμοια

μεταχείριση των ομοίων. Τοιουτοτρόπως δημιούργησε δύο αντίστοιχα κενά και αυτά, φυσικά, δυνάμει της ίδιας αρχής, επιβάλλεται να καλυφθούν με την αναλογική εφαρμογή του π.δ 219/1991” (βλ. Κ. Παμπούκη, Εισαγωγή στο δίκαιο της εμπορικής αντιπροσωπείας, Αρμενόπουλος 1999, 310 επ., τον ίδιο, Η εμπορική αντιπροσωπεία. Μία ιστορική εισαγωγή, ΕπισκεΔ 1995, 713)-

Τέλος στο ερώτημα κατά πόσο μπορεί να γίνει αναλογική εφαρμογή ίδια στα θέματα καταγγελίας και αποζημιώσεως πελατείας του Π.Δ στις συμβάσεις διανομής και franchising, σημειώνεται ότι η απάντηση είναι κατ’ αρχήν καταφατική. Στη νομολογία αλλά και θεωρία γίνεται δεκτό ότι οι διατάξεις του Π.Δ περί καταγγελίας και αποζημιώσεως πελατείας τυγχάνουν αναλογικής εφαρμογής και στις συμβάσεις διανομής και franchising. (Για τη σύμβαση διανομής βλ. ad hoc Μον. Πρ. Αθηνών 1097/1999, ΕΕμπΔ 1999, 45 με παρατηρήσεις Μ-Θ. Μαρίνου που σημειώνει ότι ο κανόνας που πρέπει να τεθεί είναι ότι η αναλογική εφαρμογή πρέπει να αποτελεί την εξαίρεση. Για τη σύμβαση franchising βλ. Δ. Αυγητίδη, Η αποζημίωση πελατείας στη σύμβαση franchising, ΕπισκεΔ 1998, 360 επ. με τις εκεί παραπομπές σε θεωρία και νομολογία αλλά και παρατηρήσεις σ’ ότι αφορά την έκταση της εφαρμογής).

Γ. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρηθεί η παρουσίαση βασικών ζητημάτων που αφορούν αφ’ ενός τα θέματα της λύσεως της συμβάσεως αντιπροσωπείας (υπό I) αφ’ ετέρου δε των συνεπειών της σ’ ότι αφορά ιδίως την αποζημίωση του εμπορικού αντιπροσώπου (υπό II). Εκ τρίτου δε θα αντιμετωπισθεί το ζήτημα της θεσπισθείσης ρήτρας μη ανταγωνισμού (III).

Ι.ΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ.

Στην παρούσα ενότητα θα γίνει εξαιρετικά σύντομη αναφορά στο

προϊσχύσαν του Π.Δ δίκαιο και συγκεκριμένα στην δυνατότητα καταγγελίας της συμβάσεως αορίστου χρόνου, ορισμένου χρόνου, διάρκειας μεγαλύτερας της πενταετίας ή εφ' όρου ζωής [υπό (i)]. Στη συνέχεια θα αντιμετωπισθεί η καταγγελία και λύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας εντός του πλαισίου των ρυθίσεων του νέου δικαίου [υπό (ii)] και τέλος θα παρατεθούν οι ειδικές περιπτώσεις λύσεως της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας που από τη θεωρία χαρακτηρίζονται ως λόγοι αυτοδικαίας λύσεως ή εξωδικαιοπρακτικοί (π.χ πτώχευση, λύση του νομικού προσώπου, κλπ) που υφίσταντο τόσο στο προϊσχύσαν του Π.Δ δίκαιο όσο και σήμερα και δεν αντιμετωπίζονται ειδικώς από αυτό (Π.Δ) με εξαίρεση της περιπτώσεως του θανάτου που προβλέπεται σήμερα ειδικώς ως λόγος λύσεως (άρθρο 9 παρ. 1 ΠΔ) [υπό (iii)].

(i). Η ρύθμιση πρό της εκδόσεως του Π.Δ 219/1991

1. Καταγγελία συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας αορίστου χρόνου.

Στο προϊσχύσαν δίκαιο εγένετο δεκτό ότι η αορίστου χρόνου σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας (είτε εξ υπαρχής είτε μετά από ανανέωση) ελύετο ελευθέρως οποτεδήποτε με καταγγελία (χαρακτηρίζεται ως ελεύθερη ή τακτική) εκ μέρους οιοδήποτε των συμβαλλομένων μερών. Η πρόβλεψη στη σύμβαση της εν λόγω δυνατότητος λύσεως της συμβάσεως δια καταγγελίας ήταν έγκυρη.

Εκείνο όμως που ενδιέφερε ήταν η θεμελίωση στο νόμο του δικαιώματος αυτού που διέφερε αναλόγως του ποιά θεωρία υιοθετείτο σ' ότι αφορά τη

φύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας.

Συνακολούθως η πρόκριση της θεωρίας της μισθώσεως ανεξαρτήτων υπηρεσιών ή και της μεικτής θεωρίας είχε ως συνέπεια την υπαγωγή του δικαιώματος αυτού στον κανόνα της ΑΚ 669 παρ. 2, σύμφωνα με την οποία “Σύμβαση εργασίας που η διάρκειά της δεν ορίστηκε ούτε συνάγεται από το είδος και το σκοπό της εργασίας, λύνεται ύστερα από καταγγελία καθενός από τα μέρη.

Αν δεν ορίζεται διαφορετικά στο νόμο ή στη σύμβαση, η καταγγελία πρέπει να γίνει πριν από δεκαπέντε ημέρες και επιφέρει τη λύση μετά την παρέλευση αυτής της προθεσμίας. Δεν μπορεί να συμφωνηθεί υπέρ του εργοδότη προθεσμία συντομότερη από τη νόμιμη”

Από την διατύπωση της εν λόγω διατάξεως προκύπτει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούσαν να προβλέψουν προθεσμία της καταγγελίας μεγαλύτερη των δέκα πέντε ημερών, που ορίζεται ως νόμιμος. Πρόβλεψη όμως προθεσμίας συντομότερας αυτής υπέρ του επιχειρηματίου δεν ήταν νόμιμη.

Σε αντιδιαστολή προς την τακτική καταγγελία η σύμβαση αορίστου χρόνου ήταν δυνατόν να καταγγελθεί εκ μέρους οιουδήποτε των συμβαλλομένων, χωρίς την τήρηση προθεσμίας στην περίπτωση που υφίστατο σπουδαίος λόγος, σύμφωνα με την ΑΚ 672 κατά την οποία “Καθένα από τα μέρη έχει δικαίωμα σε κάθε περίπτωση να καταγγείλει οποτεδήποτε τη σύμβαση για σπουδαίο λόγο, χωρίς να τηρήσει προθεσμία. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί να αποκλειστεί με συμφωνία”.

[Περισσότερα για την εξεταζόμενη περίπτωση ίδια σ’ ότι αφορά τη φύση του δικαιώματος (διαπλαστικό), τον τύπο της καταγγελίας, ανάκληση κλπ. βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η Σύμβασις εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 272 επ.- επίσης Γ. Νικολαΐδη, Λήξη εμπορικής αντιπροσωπείας και αποζημίωση πελατείας σελ 34 επ.).

Η νομολογία, όπως έχει ήδη εκτεθεί στην οικεία θέση, υιοθετούσα για την ρύθμιση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας τις περί εντολής του ΑΚ

διατάξεις, εδέχεται, ελλείπει αντιθέτου συμφωνίας, ότι ο εντολέας επιχειρηματίας εδικαιούτο στην ανάκληση της εντολής οποτεδήποτε και απεριορίστως (724 ΑΚ), με τη σύγχρονη απόδοση των εντολοδόχο – αντιπρόσωπο τις δαπάνες του για την εκτέλεση της εντολής –(βλ. ενδεικτικώς ΕφΑθ. 6642/1992, ΕΕμπΔ 1992, 558.)

2. Καταγγελία συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας ορισμένου χρόνου.

Εν προκειμένω στη θεωρία γίνεται δεκτό ότι στη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας ορισμένης διάρκειας, πρό της παρόδου του συμπνευνημένου χρόνου δεν είναι επιτρεπτή τακτική καταγγελία αυτής (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η Σύμβασις εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 279 επ. με τις εκεί παραπομπές-)

Η μόνη δυνατότητα προώρου λύσεως που κατ' εξαίρεσιν προβλέπεται, είναι αυτή της εκτάκτου καταγγελίας, λόγω υπάρξεως σπουδαίου λόγου, χωρίς την τήρηση προθεσμίας, σύμφωνα με την προεκτεθείσα διάταξη ΑΚ 672. Μάλιστα κατά την εν λόγω διάταξη, συμφωνία αποκλεισμού ή περιορισμού της προκειμένης καταγγελίας είναι ανεπίτρεπτος.

Η σχετική νομολογία δέχεται ότι η συμφωνία ορισμένης διάρκειας της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας έχει την έννοια της παραπήσεως του εντολέως από το δικαίωμα ανακλήσεως της εντολής και του εντολοδόχου από το δικαίωμα καταγγελίας για το συγκεκριμένο χρόνο. Η άνευ δε σπουδαίου λόγου και ακαίρως γενομένη καταγγελία παρέχει δικαίωμα αποζημιώσεως. [βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η Σύμβασις εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 279 επ., ο οποίος αποκλείει και την εφαρμογή της ΑΚ 676 (καταγγελία χωρίς σπουδαίο λόγο), με τις εκεί παραπομπές στη νομολογία, ορισμένες όμως από τις οποίες δέχονται αντιθέτως ότι

το ορισμένο της διάρκειας δεν κωλύει την ανευ σπουδαίου λόγου καταγγελία.- Από τη μεταγενέστερη νομολογία που απαιτεί σπουδαίο λόγο βλ. ενδεικτικώς ΕφΘεσ. 3558/1991, ΕμπΔ 1993, 411).

Σπουδαίο λόγο για την έκτακτο καταγγελία της συμβάσεως συνιστούν κυρίως οι υπαίτιες συμβατικές παραβάσεις των μερών (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η Σύμβασις εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 286 επ. με τις εκεί αναφερόμενες περιπτώσεις σπουδαίων λόγων καταγγελίας τόσο εκ μέρους του επιχειρηματίου όσο και εκ μέρους του αντιπροσώπου)

3. Καταγγελία συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας διάρκειας μεγαλύτερας της πενταετίας ή εφ' όρου ζωής

Η θεωρία, υιοθετούσα την αναλογική εφαρμογή της ΑΚ 670, σύμφωνα με την ΟΠΟΙΑ «Η σύμβαση εργασίας που η διάρκειά της ορίζεται για ολόκληρη τη ζωή ενός προσώπου ή υπερβαίνει την πενταετία μπορεί, όταν περάσουν πέντε χρόνια, να καταγγελθεί από το εργαζόμενο οποτεδήποτε, αφού τηρηθεί εξάμηνη προθεσμία καταγγελία», δέχθηκε ότι η επιβαλλομένη σε ανάλογες περιπτώσεις (διαρκείας της συμβάσεως εφ' όρου ζωής του επιχειρηματίου ή του αντιπροσώπου ή υπερβαινούσης της πενταετίας) δέσμευση του εμπορικού αντιπροσώπου καθίσταται επαχθής μετά την παρέλευση πενταετίας. Ετσι του επιτρέπεται η εκ μέρους του καταγγελία της συμβάσεως, όπως και επί συμβάσεως αορίστου χρόνου, υπό την προϋπόθεση της τηρήσεως εξαμήνου προθεσμίας.

Κατά την διάρκεια της πρώτης πενταετίας δεν επιτρέπεται σε κανένα από τα συμβαλλόμενα μέρη καταγγελία, πλην αυτής για σπουδαίο λόγο, όπως και επί της συμβάσεως ορισμένου χρόνου (έκτακτος καταγγελία).

Ο επιχειρηματίας όμως δεσμεύεται και μετά τη πάροδο της πενταετίας καθ' όλο τον συμφωνηθέντα χρόνο. Η συμφωνία που προβλέπει παραίτηση από

το δικαίωμα του εμπορικού αντιπροσώπου για τακτική καταγγελία είναι άκυρη, σύμφωνα με την ΑΚ 679. (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η Σύμβασις εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 278 επ.)

4. Η ανάγκη για την ειδική ρύθμιση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας και προστασία του αντιπροσώπου

Τα προεκτεθέντα ανωτέρω ειδικώς σ' ότι αφορά την τακτική καταγγελία και την –στην καλλίτερη περίπτωση- δεκαπενθήμερη προθεσμία προμηνύσεως αυτής, αποκαλύπτουν την πενιχρή προστασία του εμπορικού αντιπροσώπου στις περιπτώσεις ίδια αιφνιδιαστικής καταγγελίας της συμβάσεως εκ μέρους του αντιπροσωπευομένου επιχειρηματίου. Η δεινή θέση στην οποία περιήρχετο κάθε φορά από μία τέτοια ενέργεια ο εμπορικός αντιπρόσωπος επέβαλε την ειδική νομοθετική ρύθμιση της συμβάσεως και στην προθεσμία προμηνύσεως, δεδομένου ότι και η σχετική νομολογία τον αντιμετώπισε δυσμενώς παρά τις φιλότιμες προσπάθειες της επιστήμης.

Δυστυχώς ο έλληνας νομοθέτης απείχε επί μακρόν από μία τέτοια ρύθμιση και έπρεπε αυτό να του επιβληθεί από την οδηγία ώστε – έστω και εκπρόθεσμα – εν τέλει να το πράξει.

(ii). Η λύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας, σύμφωνα με το Π.Δ 219/1991, όπως ισχύει (Ειδικοί νόμιμοι λόγοι).

1. Λύση συμβάσεως αορίστου χρόνου – [Τακτική καταγγελία (άρθρο 8 παρ. 3 Π.Δ)] – [Εκτακτη καταγγελία (άρθρο 8 παρ.8)].

Στην παρ. 3 του άρθρου 8 Π.Δ ορίζεται «Όταν η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας είναι αορίστου χρόνου, κάθε ένας από τους συμβαλλόμενους μπορεί να την

καταγγείλει, με τήρηση ορισμένης προθεσμίας» Περαιτέρω στην παρ. 4 του ιδίου άρθρου ορίζει «Η προθεσμία καταγγελίας είναι ένας μήνας για το πρώτο έτος της σύμβασης, δύο μήνες από την αρχή του δεύτερου έτους, τρεις μήνες από την αρχή του τρίτου έτους, τέσσερις μήνες από την αρχή του τέταρτου έτους, πέντε μήνες από την αρχή του πέμπτου έτους και έξι μήνες από την αρχή του έκτου και τα επόμενα έτη. Δεν είναι δυνατόν να οριστούν μικρότερες συμφωνίες με συμφωνία των συμβαλλομένων». Εξ άλλου στην παρ. 8 του ιδίου άρθρου 8 ορίζεται «Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας μπορεί να καταγγελθεί κατά πάντα χρόνο και χωρίς την τήρηση των προθεσμιών της παρ. 4 σε περίπτωση κατά την οποία ένα εκ των μερών παραλείπει την εκτέλεση του συνόλου ή μέρος των συμβατικών υποχρεώσεων καθώς και σε περίπτωση εκτάκτων περιστάσεων».

Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει ότι η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας αορίστου χρόνου μπορεί να καταγγελθεί είτε με τακτική καταγγελία, τηρουμένων των τασσομένων προθεσμιών στην παρ. 4 του άρθρου 8 είτε με έκτακτο καταγγελία, κατά πάντα χρόνο (χωρίς την τήρηση οιασδήποτε προθεσμίας), με την προϋπόθεση όμως ότι συντρέχει τόσο σπουδαίος λόγος ώστε να δικαιολογεί την τοιαύτη καταγγελία. Η διατύπωση εν προκειμένω της παρ. 8 του άρθρου 8 του Π.Δ επαναλαμβάνει την αντίστοιχη του άρθρου 16 της οδηγίας, η οποία αναφέρεται α) σε παράλειψη του ενός μέρους να εκτελέσει το σύνολο ή μέρος των υποχρεώσεων του και β) σε περίπτωση εκτάκτων περιστάσεων. Ερμηνευτικά θα πρέπει να γίνεται δεκτό ότι η διάταξη αναφέρεται σε «σπουδαίο λόγο» κατά την έννοια της διατάξεως 672 ΕΚ. Ας σημειωθεί εν προκειμένω ότι ο Έλληνας νομοθέτης στην αρχική διατύπωση της παρ. 8 είχε ορίσει ως σπουδαίο λόγο και την ανωτέρα βία. Όμως έτσι εκφράσθηκε

στενότερα του κοινοτικού νομοθέτη και γι' αυτό με τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 Π.Δ 312/1995, τροποποίησε τη διάταξη στη σημερινή της μορφή.

Οι τασσόμενες στην τακτική καταγγελία προθεσμίες δεν επιτρέπεται να οριστούν μικρότερες στην συμφωνία των μερών (παρ. 4 άρθρου 8 Π.Δ).

Όμως αν η σύμβαση καταγγελθεί χωρίς προθεσμία ή με προθεσμία μικρότερη της νομίμου και αυτό γίνει δεκτό από τον αποδέκτη της καταγγελίας, γίνεται δεκτό ότι η σύμβαση θα λυθεί [βλ. Β. Κιάντο, Ιδιωτικό Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 719 επ. όπου και ερμηνεία της εννοίας της αορίστου χρόνου συμβάσεως και της δυνατότητας καταγγελίας της ως και για τον μη απαιτούμενο έγγραφο τύπο τόσο της συμβάσεως (σελ. 709) όσο και της καταγγελίας.]

Αν δεν υπάρχει μεταξύ των συμβαλλομένων διάφορος συμφωνία η λήξη της προθεσμίας της καταγγελίας πρέπει να συμπίπτει με το τέλος του ημερολογιακού μηνός (παρ. 6 άρθρου 8).

Εν πάση περιπτώσει προβλέπεται το σύννομο της δυνατότητας ορισμού μεγαλύτερων προθεσμιών καταγγελίας από αυτών της παρ. 4, όμως στη περίπτωση αυτή η προθεσμία της καταγγελίας εκ μέρους του αντιπροσωπευομένου δεν μπορεί να είναι μικρότερη αυτής που ισχύει για τον αντιπρόσωπο (βλ. παρ. 5 άρθρου 8).

Οι διατάξεις περί τακτικής καταγγελίας των παρ. 3, 4, 5, και 6 του άρθρου 8 Π.Δ εφαρμόζονται και όταν μία σύμβαση ορισμένου χρόνου μετατρέπεται σε αορίστου χρόνου. Μάλιστα για στη περίπτωση αυτή για τον υπολογισμό της προθεσμίας της καταγγελίας συνυπολογίζεται και ο προηγούμενος ορισμένος χρόνος (παρ. 7 άρθρου 8).

2. Λύση συμβάσεως ορισμένου χρόνου – Πάροδος του ορισμένου

χρόνου - [Έκτακτη καταγγελία (άρθρο 8 παρ.8)].

Η ορισμένου χρόνου σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας μπορεί να λυθεί πρό της παρελεύσεως της διάρκειάς της – η οποία (παρέλευση) συνεπάγεται την αυτοδίκαιη λύση της (επιχείρημα από την παρ. 2 του άρθρου 8 Π.Δ) – μόνο με έκτακτη καταγγελία.

Στο σημείο αυτό παρατηρείται ότι το Π.Δ δεν επέφερε καμία απολύτως αλλαγή εν σχέσει με τα προϊσχύσαντα, πλήν βεβαίως της θετικής διατυπώσεως της παρ. 8 του άρθρου 8 και της ειδικής προβλέψεως των σε αυτή λόγων ως αιτιών καταγγελίας κατά πάντα χρόνο. Κατά συνέπεια ισχύουν τα όσα αναφέρονται στην οικεία θέση για την έκτακτο καταγγελία στα πλαίσια του προϊσχύσαντος δικαίου.

Εξ άλλου η ορισμένου χρόνου σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας λύεται δια της παρελεύσεως της διάρκειάς της, η οποία (παρέλευση) συνεπάγεται και την αυτοδίκαιη λύση της (επιχείρημα από την παρ. 2 του άρθρου 8 Π.Δ). Βεβαίως αν τα μέρη συνεχίσουν να εκτελούν τη σύμβαση αυτή μετατρέπεται, όπως ήδη εξετάθη, σε αορίστου χρόνου.

3. Λύση λόγω θανάτου εμπορικού αντιπροσώπου.

Από την διατύπωση του άρθρου 9 παρ. 1δ Π.Δ σύμφωνα με την οποία «Το δικαίωμα αποζημίωσης ή ανόρθωσης ζημίας γεννάται επίσης και όταν η σύμβαση λύεται λόγω θανάτου του εμπορικού αντιπροσώπου», προκύπτει ότι το νέο δίκαιο προβλέπει ρητώς ως λόγο λύσεως της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας τον θάνατο του εμπορικού αντιπροσώπου και μάλιστα αυτοδικαίως που γεννά αξίωση αποζημιώσεως περιερχομένη στους κληρονόμους του. (βλ. Ν. Τέλλη, ό.π., σελ. 54).

Στο προΐσχυσαν δίκαιο ο θάνατος του εμπορικού αντιπροσώπου επίσης αντιμετωπίζεται ως λόγος αυτοδικαίας λύσεως της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας σύμφωνα με την ΑΚ 675 παρ. 1. Η συνέχισή της δε από τους κληρονόμους του αντιπροσώπου, απεκλείετο καθόσον αυτή (σύμβαση) στηρίζεται στη σχέση εμπιστοσύνης των μερών (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 265)

(iii). Ειδικές περιπτώσεις λύσεως της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας (Μη προβλεπόμενες από το Π.Δ).

Τόσο πρό της εκδόσεως του Π.Δ όσο και μετά την έκδοση αυτού το ζήτημα της λύσεως της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας αντιμετωπίζεται και σε συνάρτηση με γεγονότα που από την επιστήμη θεωρούνται ως λόγοι αυτοδικαίας λύσεως της συμβάσεως ή εξωδικαιοπρακτικοί ή ως ειδικά ζητήματα (Περί αυτών βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 265 επ., Ν. Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 55 επ. - Γ. Νικολαΐδη, Λήξη εμπορικής αντιπροσωπείας και αποζημίωση πελατείας σελ 23 επ.)

Γενικώς θα μπορούσαμε να τα κατατάξουμε σε κατηγορία μη ειδικώς προβλεπομένων λόγων λύσεως της συμβάσεως από το Π.Δ. Τέτοια γεγονότα είναι:

1. Λύση του νομικού προσώπου (εμπορικού αντιπροσώπου).

Θάνατος αντιπροσωπευομένου – Λύση αντιπροσωπευομένου νομικού προσώπου

Στην περίπτωση που εμπορικός αντιπρόσωπος είναι νομικό πρόσωπο και αυτό λυθεί, η λύση του εξομοιούται με τον θάνατο του φυσικού προσώπου και το γεγονός αυτό επιφέρει τη λύση της συμβάσεως, εφαρμοζομένης

αναλογικώς της ΑΚ 726 εδ. 2. (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 265.) ,Στη θεωρία επίσης υποστηρίζεται και αντίθετη άποψη σύμφωνα με την οποία η εξομοίωση αυτή χαρακτηρίζεται μάλλον ατυχής καθόσον η εταιρεία εξακολουθεί να υφίσταται και μετά τη λύση της για τις ανάγκες της εκκαθαρίσεως. Κατά την άποψη αυτή στην εν λόγω περίπτωση δεν έχουμε αυτοδίκαιη λύση της συμβάσεως αλλά απαιτείται καταγγελία εκ μέρους οιοδήποτε των συμβαλλομένων (βλ. Ν. . Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 55 επ.)

Με το θάνατο του αντιπροσωπευομένου δεν λύεται η σύμβαση, εκτός αν τα μέρη απέβλεψαν κυρίως στο πρόσωπό του σύμφωνα με την ΑΚ 675 παρ. 2. Βεβαίως ο θάνατός του μπορεί να αποτελέσει σπουδαίο λόγο για την καταγγελία της συμβάσεως εκ μέρους των κληρονόμων του αντιπροσωπευομένου ή του εμπορικού αντιπροσώπου. Ανάλογη ρύθμιση πρέπει να γίνει και στην περίπτωση που ο αντιπροσωπευόμενος είναι νομικό πρόσωπο, οπότε και εδώ πρέπει ο αντιπρόσωπος να καταγγείλει με έκτακτη καταγγελία.

2. Πτώχευση συμβαλλομένων μερών

Σύμφωνα με μία άποψη η πτώχευση ενός των συμβαλλομένων μερών, σύμφωνα με τα κρατούντα επί μισθώσεως ανεξαρτήτων υπηρεσιών δεν επιφέρει την αυτοδικαίως τη λύση της συμβάσεως αν δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία αλλά συνιστά σπουδαίο λόγο που επιτρέπει την έκτακτη καταγγελία (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 266 - 267.).

Αντίθετη άποψη υποστηρίζει την αυτοδικαία λύση της συμβάσεως σε

περίπτωση πτωχεύσεως ενός των συμβαλλομένων μερών καθόσον αυτή είναι απόρροια του «προσωποπαγούς και εμπιστευτικού χαρακτήρα της σύμβασης και έχει ως νομοθετικό της θεμέλιο την ΑΚ 726». (βλ. Ν. . Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 55 και τις εκεί σημειούμενες ερμηνευτικές εκδοχές ίδια στην παραπομπή 21.)

3. Θέση σε δικαστική συμπαράσταση των συμβαλλομένων

Η θέση σε δικαστική συμπαράσταση (κατά το προϊσχύσαν απαγόρευση) τόσο του αντιπροσωπευομένου επιχειρηματίου όσο και του αντιπροσώπου, εν αμφιβολία, δεν θα λύσει αυτοδικαίως τη σύμβαση. Ειδικότερα η θέση σε δικαστική συμπαράσταση του αντιπροσωπευομένου συνιστά λόγο εκτάκτου καταγγελίας ενώ του εμπορικού αντιπροσώπου καθιστά αδύνατη την εκ μέρους του εκτέλεση της συμβάσεως (Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 267.).

4. Πλήρωση διαλυτικής αιρέσεως

Η πλήρωση της διαλυτικής αιρέσεως υπό την οποία τελεί η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας (π.χ θάνατος ή αποχώρηση από το διοικητικό όργανο εταιρείας – εμπορικού αντιπροσώπου συγκεκριμένου προσώπου) έχει ως αποτέλεσμα, σύμφωνα με την ΑΚ 202, την αυτοδικαία λύση αυτής (συμβάσεως). (βλ. Ν. . Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 53 και 79 - Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 269)

5. Συγχώνευση εταιρειών

Επί συγχωνεύσεως εταιρειών οι καταρτισθείσες από αυτές συμβάσεις δεν λύονται αλλά εξακολουθούν να δεσμεύουν το νομικό πρόσωπο που προέκυψε από την συγχώνευση (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η σύμβαση εμπορικής

αντιπροσωπείας, σελ. 265)

Όμως καλό είναι εν προκειμένω να γίνεται διάκριση αν πρόκειται για συγχώνευση με απορρόφηση και η απορροφώμενη εταιρεία είναι αυτή του εμπορικού αντιπρόσωπου ή του αντιπροσωπευομένη ή προκύπτει από τη συγχώνευση νέο νομικό πρόσωπο με αποτέλεσμα να επέρχονται στις αντίστοιχες επιχειρήσεις (αντιπροσώπου ή αντιπροσωπευομένου) ουσιώδεις οργανωτικές ή επιχειρηματικές μεταβολές που επηρεάζουν ενδεχομένως αρνητικά την σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας. Σε μία τέτοια περίπτωση υποστηρίζεται ότι δημιουργείται λόγος εκτάκτου καταγγελίας που αντιθέτως δεν φαίνεται να υπάρχει όταν απορροφώσα εταιρεία είναι μία των συμβαλλομένων (βλ. Ν.Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 79 επ. - Γ. Νικολαΐδη, Λήξη εμπορικής αντιπροσωπείας και αποζημίωση πελατείας σελ 30-32)

6. Μεταβίβαση αντιπροσωπευομένης επιχειρήσεως

Το εν θέματι γεγονός δεν συνεπάγεται την αυτοδικαία λύση της συμβάσεως. Μπορεί όμως να δημιουργεί λόγο εκτάκτου καταγγελίας εκ μέρους του αντιπροσώπου (βλ. Ν.Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 73 . – Δ. Ανδρουσόπουλο, Η σύμβασις εμπορικής αντιπροσωπείας σελ 271)

Σημειώνεται πάντως ότι η υπεισέλευση του νέου φορέα της επιχειρήσεως στη συμβατική σχέση του εντολέα είναι δυνατή μόνο στην περίπτωση που οι αρχικοί συμβαλλόμενοι εκφράσουν με σαφήνεια τη γνώμη τους. (βλ. Ν.Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 74-75).

7. Μεταβίβαση επιχειρήσεως αντιπροσώπου

Η μεταβίβαση της επιχειρήσεως του αντιπροσώπου –χωρίς τη συναίνεση του αντιπροσωπευομένου – ουδεμία επιρροή ασκεί στη σύμβαση εμπορικής

αντιπροσωπείας, η οποία εξακολουθεί να δεσμεύει τον αρχικό εντολέα και αντιπροσωπευόμενο. Η μη όμως αυτοπρόσωπη εκπλήρωση της παροχής του εμπορικού αντιπροσώπου συνιστά σπουδαίο λόγο για την έκτακτο καταγγελία της συμβάσεως –(βλ. Δ. Ανδρουσόπουλο, Η σύμβασις εμπορικής αντιπροσωπείας σελ. 270-271)

8. Άλλες περιπτώσεις

Τέτοια γεγονότα είναι η λύση της συμβάσεως με συμφωνία των μερών, η λύση της συμβάσεως εμπορικής υπο-αντιπροσωπείας (γνησίας και καταχρηστικής). (Γι' αυτά βλ. Ν.Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, αντιστοίχως σελ. 62 και 66 επ.), απόσβεση ενοχών (π.χ σύγχυση ιδιοτήτων αντιπροσώπου και αντιπροσωπευομένου κατά την ΑΚ 453) (βλ. Δ. Ανδρουσόπουλο, Η σύμβασις εμπορικής αντιπροσωπείας σελ. 270) η ανάκληση αδείας του εμπορικού αντιπροσώπου κατά το προϊσχύσαν δίκαιο αλλά και σήμερα με την έννοια της απωλείας εκ μέρους του αντιπροσώπου των προϋποθέσεων της περ. α) της παρ. 3 του άρθρου 1 του Π.Δ (βλ. Δ. Ανδρουσόπουλο, Η σύμβασις εμπορικής αντιπροσωπείας σελ. 268)

II. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΛΥΣΕΩΣ: ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ

(i).Εισαγωγή

Όπως ανεφέρθη και ανωτέρω, κύριο αντικείμενο της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας είναι η ανάληψη της υποχρέωσης εκ μέρους του αντιπροσώπου να δρα επ' ανταλλάγματι (επί προμηθεία) στο όνομα και για λογαριασμό του αντισυμβαλλομένου του και να προαγάγει τα συμφέροντά της επιχειρήσεώς του, είτε αναπτύσσοντας τις ήδη υπάρχουσες πελατειακές σχέσεις της είτε προσφέροντας νέο σταθερό πελατειακό δυναμικό σ' αυτήν

με την κατάρτιση των αναλόγων συμβάσεων.

Καρπός της συνεργασίας μεταξύ του επιχειρηματίου και εμπορικού αντιπροσώπου για την επίτευξη του ως άνω αντικειμένου της συμβάσεως είναι η πελατεία της αντιπροσωπευομένης επιχειρήσεως εντός της γεωγραφικής περιφέρειας του αντιπροσώπου. Η πελατεία έχει οικονομική αξία για τον εμπορικό αντιπρόσωπο όχι μόνο για το λόγο ότι η δημιουργία της απήτησε σημαντικές δαπάνες γι' αυτόν αλλά και γιατί ο αντιπρόσωπος προσδοκά στο μέλλον χωρίς μεγάλες οικονομικές επιβαρύνσεις τις απολαβές του από την πώληση των προϊόντων της αντιπροσωπευομένης επιχειρήσεως που συνίστανται στις προμήθειές του. (βλ. Δ. Ανδρουσόπουλο, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 293).

Από την ίδια όμως τη φύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας προκύπτει ότι η θέση του αντιπροσώπου σε περίπτωση λύσεως αυτής καθίσταται εξαιρετικά μειονεκτική, με δεδομένο ότι παρά τη καταλυτική συμβολή του στις πωλήσεις και την ενδεχόμενη κερδοφορία της επιχείρησης, ο αντισυμβαλλόμενός του είναι αυτός που διατηρεί κατ' ουσίαν τα οφέλη από τον καρπό της συνεργασίας τους, ήτοι την πελατεία που ανέπτυξε ή προσέφερε ο αντιπρόσωπος στην εταιρεία.

Οι προμήθειες που λαμβάνει ο αντιπρόσωπος ως αντάλλαγμα για τις προσφερόμενες υπηρεσίες του κατά το χρόνο διάρκειας της σύμβασης, δεν αντιστοιχούν με τα οφέλη που εξασφαλίζει ο επιχειρηματίας από την προσφερομένη νέα πελατεία, που ως οικονομικό μέγεθος είναι ικανή να αποδώσει κέρδη τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά τη λύση της σύμβασης. Προς το σκοπό λοιπόν της ισοστάθμισης των ωφελειών του επιχειρηματία

και των ζημιών που υφίσταται ο εμπορικός αντιπρόσωπος, αφ' ενός εκ της μη αποδόσεως των παραγομένων και εις το μέλλον αποτελεσμάτων της παροχής του (πελατεία) και αφ' ετέρου λόγω άλλων ενδεχόμενων γεγονότων εγκειμένων έξω από τους συνήθεις κινδύνους της διαμεσολαβητικής του δραστηριότητας και συναρτημένων εκ της λήξεως της συμβάσεως αντιπροσωπείας, (π.χ έξοδα ιδρύσεως και δαπάνες λειτουργίας της επιχείρησής του), δέον να θεωρήσουμε ότι έχει ο τελευταίος αξίωση προς αποζημίωση κατά τη λύση της συμβάσεως αυτής, ιδία όταν αυτή προκαλείται εκ του αντισυμβαλλομένου του.

(ii) Η αποζημίωση πρό της κοινοτικής ρυθμίσεως - Ηκοινοτική ρύθμιση της 86/653/ΕΟΚ

1. Η αποζημίωση πρό της κοινοτικής ρυθμίσεως.

Υπό το καθεστώς που ίσχυε κατά την περίοδο προ της εκδόσεως της Οδηγίας 86/653/ ΕΟΚ της 18/12/1986 και ελλείψει ειδικής ουσιαστικής ρυθμίσεως της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας κατά τα προεκτεθέντα, είχαν δημιουργηθεί πολλές έριδες γύρω από το ζήτημα της αποζημιώσεως της οφειλομένης στον αντιπρόσωπο, που πήγαζαν κυρίως από την ποικιλία των απόψεων που είχαν διατυπωθεί γύρω από τη νομική φύση της συμβάσεως αντιπροσωπείας.

Το δικαίωμα αποζημιώσεως του αντιπροσώπου που γεννάται κατά το χρόνο λήξεως της συμβάσεως αντιπροσωπείας και απορρέει ιδίως εκ της οικειοποιήσεως δια το μέλλον της ωφέλειας της παροχής του από τον αντισυμβαλλομένο του (αποζημίωση πελατείας), όχι μόνο δεν εθεωρείτο

αυτονόητο αλλά η νομολογία αρχικώς απέρριπτε τη δυνατότητα παροχής του.

Η πάγια θέση της νομολογίας κατά την εν λόγω περίοδο, υιοθετώντας τις περί συμβάσεως εντολής διατάξεις του ΑΚ, κατά παραπομπή από το άρθρο 91 ΕμπΝ, δεν απεδέχεται δικαίωμα αποζημιώσεως πελατείας του αντιπροσώπου σε καμία περίπτωση λύσης ή λήξης της σύμβασης αντιπροσωπίας. Περιορίζεται δε μόνο σε κατάφαση αξίωσης του αντιπροσώπου προς απόδοση των από την κανονική εκτέλεση της συμβάσεως δαπανών του και δη μόνων αυτών για τις οποίες ο εντολέας είχε δώσει συγκεκριμένες οδηγίες.

Πέραν δε της κρατούσης στη νομολογία απόψεως, ούτε η αποδοχή άλλων αναπτυχθέντων την ίδια περίοδο θεωριών περί της νομικής φύσεως της συμβάσεως αντιπροσωπείας, είχαν ικανοποιητικά αποτελέσματα ως προς το ζήτημα της οφειλομένης εις τον αντιπρόσωπο, κατά τη λήξη της συμβάσεως αντιπροσωπείας, αποζημίωσης πελατείας.

Ακόμη δε και οι δύο επικρατέστερες θεωρίες (ανεξαρτήτων υπηρεσιών-μεικτής θεωρίας) για τη νομική φύση της αντιπροσωπείας, βάσει των οποίων στη λύση της αντιπροσωπείας εφαρμόζονται οι διατάξεις περί μισθώσεως ανεξαρτήτων υπηρεσιών, έδιδαν σε πολύ λίγες περιπτώσεις στον αντιπρόσωπο το δικαίωμα αποζημίωσης κατά τη λήξη της συμβάσεως στο οποίο θα μπορούσε να συνυπολογισθεί και η απώλεια των προμηθειών του.

Ετσι ερμηνευτικώς εγένετο δεκτό ότι σε όσες περιπτώσεις καταγγέλλεται σύμβαση ορισμένου χρόνου για σπουδαίο λόγο που οφείλεται σε αθέτηση

της συμβάσεως εκ μέρους του επιχειρηματίου, κατά τον υπόλογισμό της αποζημιώσεως θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν και η απώλεια της πελατείας του αντιπροσώπου (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 296).

Αντίθετα αν στην καταγγελία συμβάσεως ορισμένου χρόνου προέβαινε ο επιχειρηματίας για σπουδαίο, λόγο οφειλόμενο στη μεταβολή των προσωπικών ή περιουσιακών αυτού σχέσεων, τότε για την επιδίκαση της ευλόγου αποζημιώσεως του άρθρου 673 ΑΚ θα έπρεπε και πάλι να εκτιμηθεί η απώλεια της πελατείας του. Επομένως δεν καλύπτονται οι περιπτώσεις καταγγελίας της συμβάσεως αορίστου χρόνου, λύσεως της συμβάσεως ορισμένου χρόνου λόγω παρελεύσεως της διάρκειάς της ή καταγγελίας της συμβάσεως ορισμένου χρόνου για λόγους μη υπαγομένους στις ΑΚ 673 και 674 (π.χ. μακρά ασθένεια του εμπορικού αντιπροσώπου). Έτσι λόγω ελλείψεως θετής διατάξεως νόμου για την αντιμετώπιση τέτοιων περιπτώσεων, η αξίωση του εμπορικού αντιπροσώπου εβασίσθη στις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (ΑΚ 904). Εν προκειμένω έπρεπε να ερευνηθεί εάν ο επιχειρηματίας κατέστη πλουσιώτερος χωρίς νόμιμο αιτία από την περιουσία του εμπορικού αντιπροσώπου ή επί ζημία αυτού. (βλ. Δ. Ανδρουτσόπουλο, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, σελ. 297).

Άλλες απόψεις που διευτυπώθησαν αναφορικώς προς τη φύση της αποζημιώσεως του εμπορικού αντιπροσώπου ευρήκαν έρεισμα εκτός από τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού και αποδόσεως της υπεραξίας μετά τη λήξη διαρκούς ενοχής και βάσει της συγγενούς προς αυτή μετενέργειας των διαρκών ενοχών και είχαν ως κύριο στόχο τη θεμελίωση

της αποζημιώσεως πελατείας όπου αυτή δεν προεβλέπετο (Νικολαΐδη, Λήξη εμπορικής αντιπροσωπείας και αποζημίωση πελατείας, σελ. 66 επ.)

2. Η κοινοτική οδηγία.

Η πρώτη ουσιαστική ρύθμιση του θέματος της αποζημίωσης κατά τη λήξη της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας περιέχεται στην οδηγία (86/653/ΕΟΚ). Στην εν λόγω οδηγία για πρώτη φορά (άρθρα 17-19), όπως ήδη εξετάθη, ο κοινοτικός νομοθέτης προβλέπει διαζευκτικά δύο συστήματα αποζημιώσεως, που δικαιούται ο αντιπρόσωπος κατά τη λήξη και έχουν τα κράτη μέλη την υποχρέωση να του εξασφαλίσουν. Το πρώτο σύστημα αφορά την κατ' αποκοπήν - εύλογη αποζημίωση και την περαιτέρω ανόρθωση της ζημίας, ενώ το δεύτερο αναφέρεται στο σύστημα της ανόρθωσης της ζημίας (πλήρους αποζημιώσεως) ενώ ταυτόχρονα ρυθμίζονται για πρώτη φορά οι προϋποθέσεις αποδόσεως των ως άνω αποζημιώσεων, το επιπρεπτά υπολογιζόμενο ύψος τους, οι περιπτώσεις μη οφειλής αποζημιώσεως καθώς και το μη επιπρεπτό της παραιτήσεως των μερών εκ του δικαιώματος αποζημίωσης κατά το χρόνο διάρκειας της συμβάσεως αντιπροσωπείας.

(iii). Το σύστημα της κατ' αποκοπήν - ευλόγου αποζημιώσεως λόγω απωλείας πελατείας και η ανόρθωση της περαιτέρω ζημίας κατά το ισχύον δίκαιο (Π.Δ 219/1991 όπως τροποποιήθηκε από τα πδ 264/1991, 249/1993, 88/1994, 312/1995)

Το Π.Δ 219/1991 που εξεδόθη προς ενσωμάτωση της οδηγίας 86/653/ΕΟΚ στο ελληνικό δίκαιο, επέλεξε από τα δύο προτεινόμενα συστήματα αποζημιώσεως του αντιπροσώπου κατά τη λύση της συμβάσεως, όπως

αυτά αναφέρονται στις διατάξεις 17 παρ 2, 3 (βλ. ανωτέρω υπ. (ii)), το σύστημα της κατ' αποκοπήν - εύλογης αποζημιώσεως, αναγνωρίζοντας παράλληλα τη δυνατότητα στο αντιπρόσωπο να διεκδικήσει αποζημίωση για την ανόρθωση κάθε περαιτέρω ζημίας που υπέστη εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις των οικείων διατάξεων του ΑΚ (άρθρα 9 παρ.1^α σε συνδ. 9 παρ.1γ ΠΔ). Η διατύπωση του άρθρου 9 παρ.1^α που κάνει λόγο απλά για «αποζημίωση» καθώς και η 9 παρ.1δ που αναφέρεται σε «ανόρθωση της ζημίας», δεν θα πρέπει να δημιουργήσουν τη σύγχυση ότι το Π.Δ 219/91 προβλέπει και τα δύο συστήματα αποζημιώσεως (Αντίθετα Λιακόπουλος, Ζητήματα Εμπορικού Δικαίου II, παρ.14, σελ. 134).

1. Έννοια και φύση αποζημιώσεως

Εν συνεχεία της ως άνω σύντομης αναφοράς στο σύστημα αποζημιώσεως που καθιερώνει το ΠΔ, στην παρούσα θέση κρίνεται σκόπιμο να γίνει μία σύντομη ανάλυση της εννοίας και φύσεως της αποζημιώσεως και της αξιώσεως περαιτέρω ανορθώσεως της ζημίας του αντιπροσώπου κατά τις διατάξεις του ΑΚ.

Κατ' αρχάς η αποζημίωση πελατείας, όπως αυτή διαπλάσσεται στο ΠΔ, αποτελεί μια συμβατική αξίωση αμοιβής με έντονο κοινωνικό - προστατευτικό χαρακτήρα γιατί κατά κάποιον τρόπο είναι «η αμοιβή του αντιπροσώπου για το ότι με τη λύση της σύμβασης (και όχι νωρίτερα) η σταθερή πελατεία, που αυτός δημιούργησε, μετακινείται ως οικονομική αξία στην περιουσιακή σφαίρα του επιχειρηματία» (βλ. Ν..Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου»,σελ. 29 επ.). Η άποψη που παρατίθεται ανωτέρω αποτελεί μία εκ

των θεωριών περί της φύσεως της αποζημιώσεως πελατείας που έχουν κατά καιρούς εκφραστεί στο χώρο της επιστήμης, ενώ δεν είναι λίγες οι διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις [Κυρίως: Θεωρία Αδικοιολόγητου Πλουτισμού, Αξίωση για αμοιβή υπηρεσιών (βλ. Αντίστοιχα, Ανδρουτσόπουλο «Η Σύμβαση της Εμπορικής Αντιπροσωπείας, σελ.297 επ. και Μαρίνο ΕΕμπΔ 1999,ΣΕΛ.47 ΕΠ.)]

Περαιτέρω, ως ήδη ανεφέρθη η αποζημίωση πελατείας είναι κατά το Π.Δ, αποζημίωση εύλογη και κατ' αποκοπήν. Ο χαρακτηρισμός της ως κατ' αποκοπήν, δηλεί ότι η αποζημίωση ανέρχεται σ' ένα ποσό ορισμένο από το νόμο, ανεξαρτήτως πραγματικής ζημίας ενώ ο προσδιορισμός αυτής ως εύλογης έχει τη σημασία ότι δίδεται στο δικαστήριο η διακριτική ευχέρεια να προσδιορίζει το ύψος της, χωρίς να μπορεί να υπερβεί το ανώτατο όριο που τάσσει ο νόμος (βλ. Γ. Νικολαΐδη, Λήξη εμπορικής αντιπροσωπείας και αποζημίωση πελατείας, σελ. 93 επ.- βλ. και Ν..Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 7 επ. όπου αμφισβητεί τον κατ' αποκοπή χαρακτήρα της αποζημιώσεως επισημαίνοντας ότι ο υπολογισμός της δεν γίνεται αφηρημένα αλλά εν όψει κάθε φορά των πραγματικών περιστατικών). **Επι πλέον σημειούται ότι η αποζημίωση πελατείας δεν είναι η πλήρης αποζημίωση του κοινού δικαίου, υπό την έννοια ότι δεν αποσκοπεί σε πλήρη αποκατάσταση της συγκεκριμένης ζημίας που υφίσταται ο αντιπρόσωπος από τη λύση της συμβάσεως.**

Ειδικώς σ' ότι αφορά την «ανόρθωση άλλης περαιτέρω ζημίας», ερμηνευτικώς γίνεται δεκτό (βλ. Β. Κιάντο, Το ιδιωτικό δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 728 επ. – Για την σώρευση αξιώσεων του εμπορικού αντιπροσώπου για την αποζημίωση πελατείας και αποζημίωση του κοινού δικαίου βλ. Ν..Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 44-45) ότι η ζημία η σύμφωνη με τις διατάξεις του ΑΚ –στον οποίο παραπέμπει το ΠΔ (άρθρο 9 1γ) – είναι δυνατόν α) να

προέρχεται από αδικοπραξία του επιχειρηματίου και συνεπώς εφαρμόζονται τα άρθρα ΑΚ 914 επ. Περαιτέρω από την ίδια ερμηνεία γίνονται δεκτά και τα ακόλουθα: β) Ο εμπορικός αντιπρόσωπος μπορεί να υφίσταται ζημία και από τη μη εκπλήρωση της συμβάσεως της εμπορικής αντιπροσωπείας οπότε η σχετική αποζημίωση θα αξιωθεί σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ΑΚ 387 (δικαίωμα αποζημιώσεως με σύγχρονη υπαναχώρηση σύμφωνα με τις ΑΚ 389 έως 396), γ) Είναι δυνατή η αξίωση αποζημιώσεως, η οποία όμως εξαρτάται από τη νομική φύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας και των εντεύθεν διατάξεων του ΑΚ που θα εφαρμοσθούν αναλόγως με την ερμηνευτική εκδοχή. Έτσι επί πλέον αποζημίωση του ΠΔ μπορεί να ζητηθεί σύμφωνα με την ΑΚ 722 (κάθε τι που εδαπάνησε ο αντιπρόσωπος για την κανονική εκτέλεση της εμπορικής αντιπροσωπείας) αν γίνει δεκτό ότι η σύμβαση είναι έμμισθη εντολή, δ) Η αποζημίωση με βάση συγκεκριμένες διατάξεις του ΑΚ είναι δυνατή στην περίπτωση που τα μέρη υπήγαγαν τη συμφωνία τους σ' αυτές και ε) Ο εμπορικός αντιπρόσωπος δεν δικαιούται την σύγχρονη αξίωση αφ' ενός της αποζημιώσεως του ΠΔ και αφ' ετέρου αποζημιώσεως για διαφυγόντα κέρδη σύμφωνα με την ΑΚ 298. Μία τέτοια παραδοχή όντως θα οδηγούσε σε ανεπίτρεπτη είσπραξη εκ μέρους του εμπορικού αντιπροσώπου του διαφυγόντος κέρδους του δύο φορές. Μία βάσει της σχετικής διατάξεως του Π.Δ (αποζημίωση για προμήθειες που απώλεσε λόγω της λύσεως της συμβάσεως) και μία βάσει της ΑΚ 298, δεδομένου ότι οι εν λόγω αξιώσεις ταυτίζονται.

2. Οι προϋποθέσεις και το ύψος της αποζημιώσεως πελατείας κατά το

ΠΔ.

α. Τις προϋποθέσεις για την επιδίκαση αποζημίωσης πελατείας ορίζει το Π.Δ στο άρθρο 9 παρ. 1α «Ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται μετά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας αποζημίωση εάν κι εφόσον κατά τη διάρκεια αυτής έφερε νέους πελάτες ή προήγαγε σημαντικά τις υποθέσεις με τους υπάρχοντες πελάτες και ο εντολέας διατηρεί ουσιαστικά οφέλη που προκύπτουν από τις υποθέσεις με τους πελάτες αυτούς και η καταβολή της αποζημίωσης αυτής είναι δίκαιη, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων και ιδιαίτερα των προμηθειών που χάνει ο εμπορικός αντιπρόσωπος και οι οποίες προκύπτουν από τις υποθέσεις με τους πελάτες αυτούς. Στις περιστάσεις αυτές συμπεριλαμβάνεται επίσης και η εφαρμογή ρήτρας μη ανταγωνισμού με την έννοια του άρθρου 10 του παρόντος».

Βάσει του ως άνω άρθρου και επιπρόσθετα ακολουθώντας τη δομή του, παρατίθενται κατωτέρω οι προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν, ώστε να γεννηθεί η αξίωση της αποζημίωσης πελατείας του αντιπροσώπου κατά τη λύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας. Οι προϋποθέσεις αυτές, κατ' αρχήν επιγραμματικά αναφερόμενες είναι οι εξής: α) Λύση της Συμβάσεως Αντιπροσωπείας β) Η διατήρηση ουσιαστικών ωφελειών εκ μέρους του αντιπροσωπευομένου από την πελατεία που προσεφέρθη στην επιχείρηση υπό του αντιπροσώπου και από την ήδη υπάρχουσα που ανέπτυξε ο τελευταίος. γ) Το «δίκαιο» της αποζημίωσης, ενόψει όλων των περιστάσεων της συγκεκριμένης περίπτωσης ιδίως βάση των χαμένων προμηθειών του αντιπροσώπου και της εφαρμογής τυχόν υπάρχουσας ρήτρας μη ανταγωνισμού

Από την παράθεση των άνω προϋποθέσεων προκύπτει ένας περιορισμός αδικαιολόγητος του δικαιώματος αποζημίωσης του εμπορικού

αντιπροσώπου. Συγκεκριμένα θα έπρεπε να χορηγείται αυτοτελές δικαίωμα αποζημιώσεως στον εμπορικό αντιπρόσωπο σε περίπτωση λύσεως της σχετικής συμβάσεως και όχι εξαρτώμενο από την προϋπόθεση της διατηρήσεως ωφελειών εκ μέρους του επιχειρηματίου (βλ. Β. Κιάντο, Το ιδιωτικό δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 723).

β. Σ' ότι αφορά το ύψος της αποζημιώσεως, αυτό δεν μπορεί να υπερβεί ποσό ίσο με το μέσο όρο των ετησίων αμοιβών που εισέπραξε ο εμπορικός αντιπρόσωπος κατά τα τελευταία πέντε έτη της συμβάσεως. Εάν δε η σύμβαση διήρκεσε λιγότερα από πέντε έτη, η αποζημίωση υπολογίζεται με βάση το μέσο όρο της εν λόγω περιόδου (άρθρο 9 παρ. 1 β ΠΔ). Εν προκειμένω θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αποζημίωση του αντιπροσώπου θα πρέπει να υπολογισθεί όχι μόνο με τις εισπραχθείσες αμοιβές αλλά και με τις οφειλόμενες (βλ. Β. Κιάντο, Το ιδιωτικό δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 726)

Το ανώτατο ποσό αποζημιώσεως δεν πρέπει να λαμβάνεται ως αφετηρία για τον υπολογισμό της αποζημιώσεως και στη συνέχεια με γενικόλογες εκτιμήσεις να αφαιρούνται ενδεχομένως κάποια ποσά κατ' αποκοπήν. Αντίθετα το ανώτατο αυτό όριο, όπως τίθεται στο νόμο θα πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν στο τέλος του υπολογισμού και μάλιστα διορθωτικά (βλ. Ν. Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 193)

γ. Ο νόμος (άρθρο 9 παρ. 3) αναφέρει περιοριστικά τις περιπτώσεις που δεν οφείλεται αποζημίωση πελατείας στον εμπορικό αντιπρόσωπο. Αυτές είναι όταν:

αα) Ο αντιπροσωπευόμενος καταγγέλλει τη σύμβαση λόγω υπαιτιότητας του εμπορικού αντιπροσώπου, η οποία θα δικαιολογούσε καταγγελία της συμβάσεως κατά πάντα χρόνο ή

ββ) Ο εμπορικός αντιπρόσωπος καταγγέλλει τη σύμβαση, εκτός εάν αυτή οφείλεται σε υπαιτιότητα του αντιπροσωπευομένου ή δικαιολογείται από λόγους σωματικής αδυναμίας ή ασθενείας του εμπορικού αντιπροσώπου, εξ αιτίας των οποίων δεν είναι δυνατόν να απαιτηθεί εύλογα από αυτόν η εξακολούθηση της δραστηριότητός του ή

γγ) μετά από συμφωνία με τον αντιπροσωπευόμενο, ο αντιπρόσωπος εκχωρεί σε τρίτο τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυν'αμει της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας.

Στη θεωρία οι δύο πρώτες περιπτώσεις αποκλεισμού χαρακτηρίζονται ως «**άκαμπτοι κανόνες επιείκειας**» (βλ. Ν. Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 218 επ. με την εκεί παραπομπή στη γερμανική θεωρία) **και τούτο γιατί σ' αυτές (περιπτώσεις) μόνο από σταθμίσεις επιεικειάς μπορούν να εξαιρέσουν την αποζημίωση πελατείας. Η τρίτη περίπτωση αποκλείει την αποζημίωση πελατείας για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι τεχνικός δεδομένου ότι δεν έχουμε λύση της συμβάσεως. Ο δεύτερος γιατί στην περίπτωση αυτή ο αντιπρόσωπος μπορεί να αμειφθεί από την εκχώρηση της συμβατικής του σχέσεως. Και οι τρεις δε λόγοι δε αποκλεισμού θα πρέπει να ερμηνεύονται στενά (περιοριστικά) και να αποφεύγεται η αναλογική τους εφαρμογή. Αυτή θα οδηγούσε σε ανεπιεικείς λύσεις (βλ. Ν. Τέλλη, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, σελ. 219)**

Συμπερασματικά λοιπόν μπορεί να λεχθεί ότι αποζημίωση οφείλεται κατ'αρχήν στον εμπορικό αντιπρόσωπο στη λύση της συμβάσεως. Οι λόγοι που την αποκλείουν αναφέρονται περιοριστικά στο νόμο (άρθρο 9 παρ. 3 περ. α, β και γ).

Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι με αναγκαστικού δικαίου διάταξη (άρθρο 9 παρ. 4 ΠΔ) απαγορεύεται η εκ μέρους του εμπορικού αντιπροσώπου

παραίτηση από το δικαίωμα αποζημιώσεως πρό της λήξεως της συμβάσεως.

3. Ειδικότερα ζητήματα αποζημιώσεως του εμπορικού αντιπροσώπου

α . ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΘΑΝΑΤΟΥ, ΠΤΩΧΕΥΣΕΩΣ, ΘΕΣΕΩΣ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ, ΛΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΟΤΑΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟ, Ο ΝΟΜΟΣ, ΟΠΩΣ ΗΔΗ ΕΞΕΤΕΘΗ, ΡΥΘΜΙΖΕΙ ΜΟΝΟ ΑΥΤΗ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ. ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΟΙΠΟΝ ΕΧΟΥΜΕ ΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΟΦΕΙΛΕΤΑΙ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ ΠΕΛΑΤΕΙΑΣ (9 παρ. 1δ ΠΔ).

Η θεωρία δέχεται ανάλογη ρύθμιση και στην περίπτωση της λύσεως του νομικού προσώπου – αντιπροσώπου με την εξομοίωση της λύσεως πρός το θάνατο (βλ. Ανδρουτσόπουλο ό.π, Γ. Νικολαΐδη, ό.π σελ. 109- contra Τέλλη, ό.π σελ. 78, ο οποίος δεν δέχεται αυτοδίκαιη λύση και σ' ότι αφορά την αποζημίωση θεωρεί ανεπίτρεπτη την αναλογία φυσικής – νομικής αδυναμίας).

ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΤΩΧΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΘΕΣΕΩΣ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ, Η ΣΥΜΒΑΣΗ, ΟΠΩΣ ΕΞΕΤΕΘΗ, ΔΕΝ ΛΥΕΤΑΙ ΑΥΤΟΔΙΚΑΙΩΣ. ΓΙ' ΑΥΤΟ ΑΠΑΙΤΕΪΤΑΙ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ. ΑΝ ΑΥΤΟ ΣΥΜΒΕΪ ΠΡΕΠΤΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ Η ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΥΝΔΙΚΟ Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΤΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ. ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΥΤΗ ΓΙΝΕΤΑΙ ΔΕΚΤΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 9 ΠΑΡ.3β ΜΕ ΤΗΝ ΕΞΟΜΟΙΩΣΗ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΝΟΜΙΚΗ. ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΑΥΤΟ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΕΪΤΑΙ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ ΠΕΛΑΤΕΙΑΣ (βλ.Γ. Νικολαΐδη, ό.π σελ. 109-).

ΑΝ ΠΆΛΙ Η ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΪ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΟΜΕΝΟ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ Η ΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΤΕ Η ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΣ ΕΪΝΑΙ ΔΥΝΑΤΗ ΑΝΑΜΦΙΒΟΛΩΣ ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 9 ΠΑΡ. 3^α ΠΔ ΟΤΑΝ Η

σύμβαση καταγγέλλεται από τον αντιπροσωπευόμενο για να αποκλεισθεί η αποζημίωση πελατείας, θα πρέπει η καταγγελία να οφείλεται σε υπαιτιότητα του αντιπροσώπου. Η πτώχευση όμως ή η θέση σε δικαστική συμπαράσταση του αντιπροσώπου κατ' αρχήν δεν είναι ζήτημα που ανάγεται σε λόγο υπαιτιότητος αυτού. Μόνο σε περίπτωση δολίας χρεωκοπίας θα ήταν δυνατή μη μη καταβολή αποζημιώσεως. (βλ.Γ. Νικολαΐδη, ό.π σελ. 110-)

β . ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΘΑΝΑΤΟΥ, ΠΤΩΧΕΥΣΕΩΣ, ΘΕΣΕΩΣ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ, ΛΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΟΤΑΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΟΜΕΝΟ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΓΙΝΕΙ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ (ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΡΙΒΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΥΝΔΙΚΟ, ΔΙΚ. ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΤΗ, ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΚΛΤ) Ο ΚΑΝΟΝΑΣ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ ΟΦΕΙΛΕΤΑΙ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ ΠΕΛΑΤΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 9 ΠΑΡ. 1 Α.

Αν όμως η καταγγελία πραγματοποιηθεί εκ μέρους του αντιπροσώπου τότε για να τεθεί θέμα αποζημιώσεως πελατείας θα πρέπει να επικαλεσθεί υπαιτιότητα του αντιπροσωπευομένου για τους λόγους αυτούς, γεγονός που δυσχεραίνει την ικανοποίηση της σχετικής αξιώσεώς του (βλ.Γ. Νικολαΐδη, ό.π σελ. 111- Βλ. όμως και Ν. Τέλλη ό.π. σελ, 114-115 ο οποίος δέχεται ότι η σχετική καταγγελία μπορεί να αναφέρεται όχι μόνο σε υπαιτιότητα αλλά και στη σφαίρα της επιχειρηματικής δράσεως του επιχειρηματίου)

Είναι όμως αυτονόητο ότι η καταβολή αποζημιώσεως πελατείας εξαρτάται σε κάθε περίπτωση από την πλήρωση ή μη των ουσιαστικών προϋποθέσεων που τάσσει το Π.Δ. (π.χ. διατήρηση ουσιαστικών ωφελειών εκ μέρους του αντιπροσωπευομένου από την πελατεία που προσεφέρθη στην επιχείρηση

υπό του αντιπροσώπου και από την ήδη υπάρχουσα που ανέπτυξε ο τελευταίος) Για τα ειδικά ζητήματα λύσεως της συμβάσεως και των εντεύθεν συνεπειών βλ. αναλυτικώς και Ν. Τέλλη, όπ. Σελ. 55 επ.).

III. ΡΗΤΡΑ ΜΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

1. Η διάταξη του άρθρου 9 παρ.1^α του ΠΔ αναφέρεται κατ' αρχήν γενικά στην εφαρμογή της ρήτρας περί μη ανταγωνισμού, εντάσσοντάς την στις γενικότερες περιστάσεις που πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν για τον χαρακτηρισμό της αποζημίωσης ως «δικαίας», προϋπόθεση που όπως ήδη ανεφέρθη τάσσει το ΠΔ για την καταβολή στον εμπορικό αντιπρόσωπο αποζημιώσεως πελατείας. Δικαιολόγηση της ρυθμίσεως αυτής αποτελεί το γεγονός ότι η συμφωνία περί μη ανταγωνισμού μεταξύ των συμβαλλομένων έχει ως αναγκαίο επακόλουθο την απώλεια προμηθειών του εμπορικού αντιπροσώπου, σε αντιστάθμισμα της ζημίας του οποίου καθίσταται δίκαιη η παροχή σ' αυτόν αποζημιώσεως πελατείας.

2. Η συμφωνία περί μη ανταγωνισμού ρυθμίζεται ειδικότερα ως προς την έννοια, τις προϋποθέσεις της και την διάρκεια ισχύος της στο άρθρο 10 του ΠΔ. Αναλυτικότερα, η παράγραφος 1 του εν λόγω άρθρου αναφέρεται στην έννοια της συμφωνίας περί μη ανταγωνισμού, ορίζοντας ότι συμφωνία που εισάγει υποχρέωση μη ανταγωνισμού είναι εκείνη που προβλέπει περιορισμό των επαγγελματικών δραστηριοτήτων του εμπορικού αντιπροσώπου μετά τη λήξη της συμβάσεως. Από το γράμμα της διατάξεως συνάγεται κατ' αρχήν ότι ο νομοθέτης εξαρτά την υποχρέωση μη ανταγωνισμού του εμπορικού αντιπροσώπου για το μετά τη λήξη της εμπορικής αντιπροσωπείας χρονικό

διάστημα, εκ της υπάρξεως συμφωνίας μεταξύ των μερών. Η συμφωνία αυτή θα πρέπει να έχει περιβληθεί τον έγγραφο τύπο (υπό την έννοια ότι αρκεί η πρόταση και η αποδοχή να προκύπτουν από ένα ή περισσότερα έγγραφα κι όχι απαραίτητα από το κείμενο της συμβάσεως της εμπορικής αντιπροσωπείας). Διαφορετικά, σε περίπτωση προφορικής συνάψεως της δεν δεσμεύει τους αντισυμβαλλομένους, ούτε δημιουργεί υποχρέωση του αντιπροσώπου προς σύμπραξη στην τήρηση του εγγράφου τύπου στο μέλλον. Η προφορική σύναψη της εν λόγω συμφωνίας μόνο υπό μία έννοια μπορεί να έχει συνέπειες, αν δηλ. θεωρηθεί ότι η ακυρότητά της σύμφωνα με το άρθρο 181 ΑΚ συνεπιφέρει την ακυρότητα ολοκλήρου της συμβάσεως σε περίπτωση που εκτιμηθεί ότι τα μέρη δεν θα είχαν καταρτίσει τη σύμβαση χωρίς το άκυρο μέρος της. Εν αμφιβολία πάντως, σε σχέση με τα περιστατικά της συγκεκριμένης περιπτώσεως, κάτι τέτοιο δεν θα πρέπει να γίνεται δεκτό, δεδομένου ότι βάσει του ΠΔ η σύμβαση αντιπροσωπείας μπορεί να συναφθεί και χωρίς την υποχρέωση μη ανταγωνισμού. Αν τα μέρη συνεφώνησαν κατά την κατάρτιση της συμβάσεως αντιπροσωπείας την τήρηση εγγράφου τύπου ως προς τη συμφωνία περί μη ανταγωνισμού και μεταγενέστερα ο αντιπρόσωπος αρνείται να δηλώσει εγγράφως τη βούλησή του, παραβιάζει συμβατική του υποχρέωση, δίνοντας στον επιχειρηματία δικαίωμα προσφυγής στα δικαστήρια.

3. Εκτός από την προϋπόθεση του εγγράφου τύπου, που κρίνεται αναγκαία υπό του νομοθέτου για μία τόσο σοβαρή δέσμευση που θίγει την ελευθερία της επαγγελματικής δραστηριότητας του αντιπροσώπου, το ΠΔ ρυθμίζει στην

παράγραφο 2 του άρθρου 10, δύο επιπλέον προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληροί η υποχρέωση ανταγωνισμού για να είναι ισχυρή, ήτοι η υποχρέωση να αφορά το γεωγραφικό χώρο που επεκτεινόταν η αντιπροσωπευτική εξουσία του συμβαλλομένου καθώς και το ότι η υποχρέωση οφείλει να έχει ως αντικείμενο τον αυτό τύπο των εμπορευμάτων της εμπορικής αντιπροσωπείας.

Σε σχέση με τις δύο ως άνω προϋποθέσεις, θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα τοπικά όρια ισχύος της υποχρέωσης μη ανταγωνισμού, που διαμορφώνονται ελεύθερα από τα συμβαλλόμενα μέρη, μπορεί να περιλαμβάνουν μία ή περισσότερες πόλεις, ολόκληρη γεωγραφική περιοχή ακόμη και μία ολόκληρη Ήπειρο. Ενώ σ' ότι αφορά την προϋπόθεση του τύπου των εμπορευμάτων, αυτή αναφέρεται στην ομοιότητα των εμπορευμάτων και όχι σ' αυτά καθ' εαυτά τα εμπορεύματα.

Τέλος σ' ότι αφορά τη διάρκεια της συμφωνίας μη ανταγωνισμού, αυτή, σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 3 ΠΔ μπορεί να διαρκέσει κατ' ανώτατο όριο ένα έτος από τη λήξη της συμφωνίας.

Η διάταξη αυτή είναι αναγκαστικού δικαίου και δεν επιδέχεται αντιθέτου συμφωνίας εκ μέρους των συμβαλλομένων σ' ότι αφορά το ανώτατο όριο διάρκειάς της. Τα μέρη όμως μπορούν να συμφωνήσουν συντομότερο διάστημα. (Για τα αναφερόμενα στη παρούσα ενότητα βλ. Β. Κιάντο, ό.π. σελ. 729 επ.)